

Povijest Virovitice

Sabolić, Sandra

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:150276>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SANDRA SABOLIĆ

POVIJEST VIROVITICE

Diplomski rad

Pula, siječanj 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SANDRA SABOLIĆ

POVIJEST VIROVITICE

Diplomski rad

JMBAG: 0303039724, redovita studentica

Studijski smjer: Učiteljski studij

Predmet: Povijest

Znanstveno područje: Odgojne i obrazovne znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Znanstvena grana: Hrvatska i europska ranonovovjekovna povijest

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, siječanj 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Sandra Sabolić, kandidatkinja za magistru primarnog obrazovanja, izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli 15. siječnja 2019.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Sandra Sabolić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj diplomski rad pod nazivom „Povijest Virovitice“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli 15. siječnja 2019.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. TERITORIJ DANAŠNJEGA GRADA.....	2
2.1. PODRIJETLO IMENA VIROVITICE	3
2.2. VIROVITICA NAKON SMRTI HERCEGA KOLOMANA.....	5
3. VIROVITICA I ZLATNA BULA	7
3.1. POVLASTICE VIROVITICE	8
3.2. <i>DENARIUS VERECENSIS</i>	10
4. VIROVITICA U POSJEDU MNOGIH VLADARA.....	15
5. VIROVITICA U 16. STOLJEĆU	18
5.1. LJUTA BORBA IZMEĐU FERDINANDOVACA I ZAPOLJINACA	20
5.2. PRODOR TURAKA U SLAVONIJU.....	21
5.3. TURSKA VOJSKA RAZBIJENA.....	26
5.4. ĐURĐEVAC – LEGENDA O PICOKIMA	29
6. VIROVITICA U 17. STOLJEĆU	31
6.1. VOJNA UPRAVA.....	33
6.2. "TOLIKI NERED I TOLIKA NASILJA"	34
7. VIROVITICA U 18. STOLJEĆU	36
7.1. OBNOVA ŽUPANIJE.....	38
7.2. FRANJEVCI U VIROVITICI – počeci	40
7.3. VELIKI DOPRINOSI FRANJEVACA U 18. STOLJEĆU	42
8. VIROVITICA U 19. STOLJEĆU – doba Pejačevića.....	45
8.1. POKUŠAJ MAĐARIZACIJE	46
8.2. BAN JELAČIĆ U VIROVITICI	47
9. VIROVITICA DANAS.....	49
9.1. OBNOVA DVORCA PEJAČEVIĆ I GRADSKOG PARKA	50
10. ZAKLJUČAK	51
11. POPIS LITERATURE.....	52
12. SAŽETAK.....	55
13. SUMMARY.....	56

1. UVOD

Sam pojam povijest kod pojedinca istodobno pobuđuje znatiželju, ali i dozu bojazni jer smo suočeni s raznim događajima koji su kroz vrlo duge vremenske periode stvorili i oblikovali svijet u kojem svi mi danas živimo. Naravno, kao i u svakoj znanstvenoj grani, tako i u onoj povijesnoj, postoje razni događaji, teorije i činjenice kojima se pridodala veća pozornost i naglasak, ali i one kojima se nije toliko ustupila pažnja.

Zanimljiva je činjenica da svako prezime potječe iz određenog dijela Hrvatske te sam u ovom diplomskom radu odlučila pisati o relativno malom gradu na zapadom rubu "ravne Slavonije" koji nije toliko zastupljen i spomenut, no iz kojeg potječu moji korijeni i koji je u povijesti rezultirao svojevrsnom kolijevkom našega glavnoga grada Zagreba. Naime, ovaj rad će se bazirati na povijesti grada Virovitice, u kojem je 26. listopada 1242. ugarsko – hrvatski kralj Bela IV. izdao Zlatnu bulu te je tim vrlo bitnim dokumentom zagrebački Gradec postao "slobodan kraljevski grad", a spomenuti 26. listopad se slavi i kao Dan Grada Zagreba.

Manje je poznata činjenica i da je Virovitica davne 1234. dobila povelju hercega Kolomana te je time srednjovjekovna varoš¹Virovitica ušla u kraljevske privilegirane gradove. U to doba, takvom privilegijom se mogla pohvaliti tek nekolicina hrvatskih gradova poput Varaždina, Zadra, Raba i drugih. Tim događajem ujedno je ukazano i na to kako je već srednjovjekovna Virovitica stekla kraljevski ugled i baštinila hvale vrijednu povijest.

¹O imenici varoš u čakavštini, štokavštini i kajkavštini"; CROSBİ – Hrvatska znanstvena enciklopedija; dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/617507> (14. kolovoza 2018.)

2. TERITORIJ DANAŠNJEGA GRADA

U ovom odlomku ću se osvrnuti na same početke teritorija današnjega grada i na podrijetlo samog imena. Kao što su većinom mjesta naseljavali Rimljani, tako ni Virovitica nije bila zanemarena s njihove strane.

Na teritoriju današnjega grada, nekada davno je postojala rimska naseobina te se tamo pronašla pozamašna količina rimskih novčića i spomenika, od kojih vrijedi spomenuti brončane kipiće kojima su se prikazivala kućna božanstva. Vrijedi spomenuti i razne ulomke mramornih kipova te glavu rimskog boga Baka poznatijeg nam kao Dioniza², boga mističnih religijskih rituala.

"Nađene su i rimske opeke sa žigom Leg. II., što znači da su ove opeke napravljene na ciglani druge rimske legije. Iz rimskog doba potječu i kameni spomenici koji su u Virovitici iskopani godine 1838., a na kojim se spomenicima nalaze latinski napisi."³

Unatoč svim otkrivenim ostacima, dan danas se još uvijek ne zna točan naziv rimske naseobine na teritoriju današnjega grada. "Neki misle da je to bila rimska naseobina Sirotis ili Seruta, koju rimski geograf Ptolomej spominje pod imenom "Soroga". Svakako je pak u okolici virovitičkoj postojala i rimska naseobina "Coronae". Možda je to bilo i znatnije mjesto jer se nalazilo na važnoj rimskoj cesti koja je vodila iz Petovija (Ptuja) u Mursu (Osijek). Ta je naseobina vjerojatno propala godine 452., kad je hunski kralj Atila preko rimske pokrajine Panonije prodirao u Italiju, paleći sve rimske gradove i sela, da se osveti Rimljanima za poraz koji su mu godine 451. zadali u Galiji."⁴

²"Dioniz"; Leksikografski zavod Miroslav Krleža; dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=15294> (14. kolovoza 2018.)

³ Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 6.

⁴ Isto, str. 7.

2.1. PODRIJETLO IMENA VIROVITICE

Početakom 7. stoljeća Hrvati su naselili područje danas poznato kao Podravina, a na ruševina nekadašnje rimske provincije su utemeljili današnju Viroviticu. No, kako dotadašnji izvori o nazivima mjesta nisu u potpunosti sigurni, tako se ni za Viroviticu ne može precizno reći, zbog nejasnoće pisanja u srednjovjekovnim listinama.

"Od XIII. stoljeća u latinskim dokumentima Viroviticu se može naći pod različitim imenima: Wereuche, Vereueca, Veröcze, Werewcze, Vervzha, Veroviticza itd."⁵

Unatoč svemu, mišljenja istraživača nisu jedinstvena i jednaka prilikom određenja podrijetla svih navedenih imena, što rezultira podijeljenim mišljenjima. Dok jedni kao polazište imena uzimaju "vir", drugi za polazište biraju "mala vrata."

"Mađarski pisari operirali su najčešće imenom Veröcze, što na mađarskom znači "mala vrata", a i neki naši noviji istraživači skloni su ime Virovitica izvesti od "vraca", tj. "vratca" – mala vrata."⁶

"Prvi pisani dokument u kome se Virovitica imenom spominje Kolomanova je povelja iz 1234., pa njome i započinje virovitička pisana povijest. Sva dotad istraživanja se kreću u sferi arheoloških nalaza počevši od prehistorijskih do ostataka rimskog carstva."⁷ (vidi sliku 1.)

"Nesumnjivo je da je Virovitica Kolomanovom poveljom postala zapravo (srednjovjekovnim) gradom, međutim nastajanje gradova u to doba nije formalno – pravni, već prije svega društveno – ekonomski proces. U prvoj polovici XIII. stoljeća Arpadović je svjestan da se u dotad isključivo seljačkom svijetu pojavio novi čovjek (*homonovus*), građanin, koji mu može pomoći kao saveznik protiv mjesnih velikaša i

⁵Brešić, V., *Knjiga o Virovitici*, MikešLand, Virovitica, 2002., str. 16.

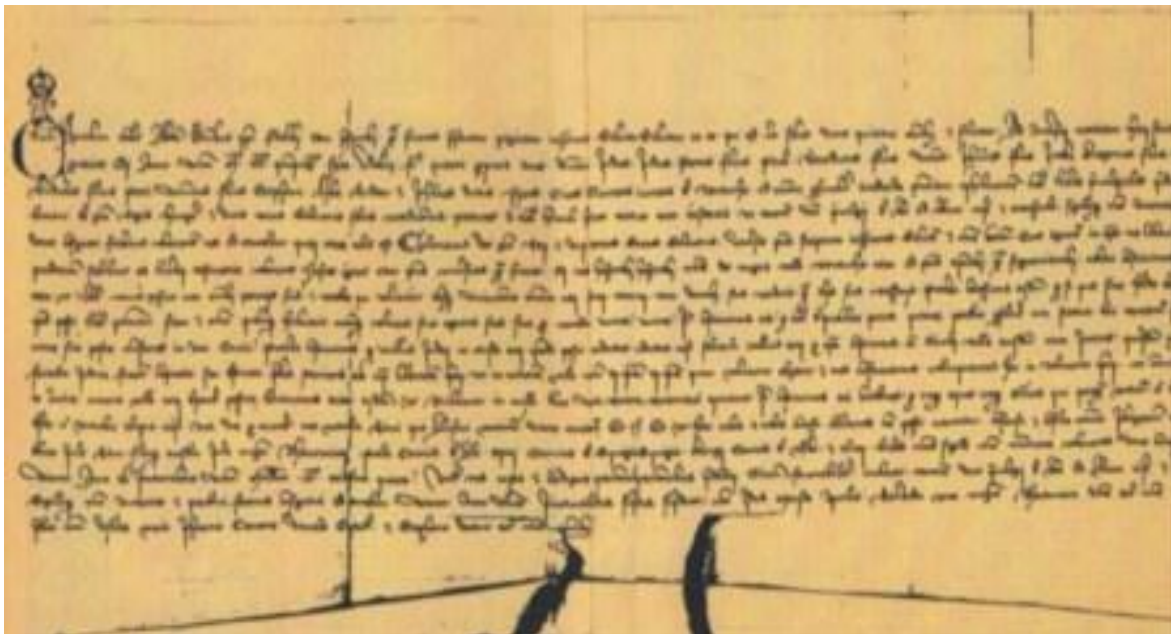
⁶Isto, str. 16.

⁷Isto, str. 17.

crkve. Zbog toga je po svemu sudeći i podijelio relativno brojne gradske privilegije slavonskim varošima. "⁸

Koloman je uvidio veliku važnost u procesu razvitka Slavonije te je izrazito poticao kolonizaciju i to posebice gradskog dijela stanovništva. U cijelom tom činu, najbolji primjer je upravo Virovitica jer su već i prije 1234. kolonisti (*hospites*) tamo imali privilegiranu kraljevsku zaštitu. "Dokaz je uvodni dio Kolomanove povelje: >>Neka zna, dakle, sadašnja i buduća zajednica da smo mi našim građanima iz velike varoši Virovitice, tako sadašnjim, kao i onima koji će doći, odredili ovakovu slobodu...<<"⁹

Vrlo je bitna činjenica da nigdje nema točnog izvornika povelje hercega Kolomana te se njezin tekst doznao tek iz prijepisa kaptola u Stolnom Biogradu 6. travnja 1356., koji je u srednjem vijeku imao ulogu ureda, kao danas znano javno bilježništvo.

Slika 1. Povelja hercega Kolomana¹⁰(dostupno na: <https://www.virovitica.net/izlozba-povelja-herceg-kolomana-veceras-u-gradskom-muzeju/23771/>)

⁸Isto, str. 18.

⁹Isto, str. 18.

¹⁰Izložba "Povelja herceg Kolomana" večeras u Gradskom muzeju, Virovitica, dostupno na: <https://www.virovitica.net/izlozba-povelja-herceg-kolomana-veceras-u-gradskom-muzeju/23771/> (18. kolovoza 2018.)

2.2. VIROVITICA NAKON SMRTI HERCEGA KOLOMANA

Na proljeće 1241. Mongoli su provalili u Ugarsku te je tada herceg Koloman s hrvatskim četama pohitao u pomoć kralju Beli. Tako je 11. travnja izbila bitka kod mjesta Mohi na rijeci Šajju, gdje je ugarsko – hrvatska vojska poražena od strane mongolskog Batu kana.

"Na bojnome polju pogiba 56.000 vojnika, a s njima 2 nadbiskupa i 3 biskupa. Kralj Bela je sretno utekao u Budim, odakle se sa svojom obitelji zaklonio u Austriju. Spasio se i hrvatski herceg Koloman, ali je zadobivši teške rane umro u Čazmi. Vijest o Kolomanovoj smrti javio je papi 4. siječnja 1242. iz Beča opat samostana sv. Marije."¹¹

Naime, vođen željom za daljnjom pobjedom, no ovaj put odlučan uhvatiti kralja Belu, Batu kan je početkom 1242., zajedno sa svojim Mongolima, provalio iz Ugarske u Hrvatsku. "Dok je kralj iz Zagreba bježao u Dalmaciju, Mongoli su pustošili po Hrvatskoj i Slavoniji, paleći sela i gradove, a ubijajući pohvatane ljude. Tom je prigodom sigurno ljuto stradala i Virovitica jer su Mongoli zaposjeli sva otvorena mjesta, pa i sam Zagreb, gdje su spalili stolnu crkvu, koja je tek prije 25 godina bila izgrađena i posvećena."¹²

"Poslije odlaska Mongola, vraćao se kralj Bela IV. iz Dalmacije preko Hrvatske i Slavonije natrag u Ugarsku. Kralju se ražalilo, kad je putem svuda vidio razvaljene gradove i spaljena sela. Zato je odlučio, da raznim povlasticama pomogne obnovu barem nekih mjesta."¹³

Budući da herceg Koloman nije imao svojih potomaka, nakon njegove smrti Virovitica je pripala kralju Beli IV., a on ju je poklonio svojoj supruzi Mariji koja je ujedno bila i kćer Teodora Laskarisa, nicejskoga kralja. Tim činom, kraljica Marija je

¹¹Horvat, R. *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 8.

¹²Isto, str. 9.

¹³Na i. mj.

postala vlasnica imanja u blizini Virovitice koje je nekoć pripadalo Kolomanu, a u samoj Virovitici niknula je kraljevska palača u kojoj su obitavali ona i kralj Bela IV.

3. VIROVITICA I ZLATNA BULA

Dakle, nakon što se kralj Bela IV. vraćao u Ugarsku kroz Hrvatsku i Slavoniju, te nakon što je vidio kakvu štetu je ostavila mongolska sila, odlučio je barem je nekako nadoknaditi pa je pojedinim mjestima podijelio povlastice.

"Sama Virovitica od 1234. počinje uživati prava slobodnog naseljavanja i iseljavanja te slobodu oporučivanja. Budući da je stekla značajan status u slavonskoj kraljevini, u Viroviticu navraćaju i u njoj borave mnogi uglednici toga doba. Tako se u listopadu 1242. u Viroviticu našao i kralj Bela IV. i tom prilikom proglasio zagrebački Gradec slobodnim kraljevskim gradom te osnovao dominikanski samostan."¹⁴

"Tako je 16. studenoga 1242. kralj u Viroviticu izdao "Zlatnu bulu"¹⁵, kojom Zagreb proglašuje "slobodnim kraljevskim gradom", te mu uz razne slobodštine – dozvoljava, da se ogradi jakim bedemima i kulama."¹⁶

Slika 2. Zlatna bula Bele IV.¹⁷

(dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=67295>)

¹⁴Brešić, V. *Knjiga o Viroviticu*, Mikešland, Virovitica, 2002. , str. 22.

¹⁵"Zlatna bula Bele IV.", Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=67295> (14. kolovoza 2018.)

¹⁶Horvat, R. *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 10.

¹⁷Zlatna bula Bele IV., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=67295> (14. kolovoza 2018.)

3.1. POVLASTICE VIROVITICE

Kraljica Marija, supruga kralja Bele IV., nije krila svoju naklonost prema stanovnicima Virovitice, a to je dokazala i jednim posebnim dokumentom kojim je zapravo odredila teritorij buduće virovitičke općine, a ujedno je i pridonijela proširenju tog teritorija sve do rijeke Drave.

"Boraveći godine 1248. na Zečjem otoku, podijelila je kraljica Virovitici onakve povlastice, kakve je imao grad Šegest. Kraljica je Virovitičanima potvrdila njihov zemljišni posjed. Pritom opisuje međe oko Virovitice, te spominje kao među cestu koja iz Virovitice vodi prema selu Vaški na Dravi, a zatim se navode redomice: potok Mlaka, šume Kabonak i Ravun, potok Scina, potok Virovitica, vinograd Pribov, cesta prema selu Dus, Dubrava, cesta Križ put, potoci Lipovica i Burzovac, vrelo Cadovica, rijeka Drava, zemlje crkve Boboče, izvor Donča, potok Pječna, potok Šilakovica, te Kopina, Obrež i šuma Grabovac. Kraljica oprašta Virovitičane od običnih podavanja, što ih vlastelinu moraju podavati kmetovi njihovi. Mjesto toga platit će svi građani virovitički zajedno 400 maraka u novcu, i to zaslaniku, koga će kraljica o Miholju svake godine poslati u Viroviticu. Osim ove novčane daće "Miholjšćine" moraju Virovitičani kraljici podavati i daću u naravi. To su živežne namirnice, u ime kojih ima kraljica iz Virovitice svake godine dobiti: 600 hljebova, 100 kokoši, 6 volova, 60 kabala (vjedara) vina i 100 kabala žita. Izvornik ove povelje nalazi se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Na povelji manjka kraljičin pečat, koji je visio na svilenom vrpci žute boje. Postoji i prijepis listine koji je učinjen 19. svibnja 1300. po kaptolu u Požegi."¹⁸

"U listini kaptola čazmanskog od godine 1246. spominje se "velika cesta, koja vodi u Viroviticu" (*magnavia, quae, ducit ad Wereuchem*). To bijaše glavna cesta, kojom se tada iz Hrvatske i Slavonije putovalo preko rijeke Drave u Ugarsku. Ta se cesta spominje također u povelji, kojom hrvatski ban Stjepan 28. ožujka 1252. ustanovljuje posjed Zdenaca s razvodom međa."¹⁹

¹⁸Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 11.

¹⁹Isto, str. 11.

Kako je kraljica Marija stanovnicima Virovitice stavila veliki teret na leđa time što im je nametnula veliki godišnji porez i različite dodatke, stanovnici su se iznimno teško nosili s novonastalom situacijom te su bili jako siromašni i nezadovoljni. Takvo teško i mukotrpno razdoblje za Virovitičane je trajalo sve do 1290., kada im je hrvatsko – ugarska kraljica Elizabeta smanjila godišnji porez i davanja.

"Nedaleko od Virovitice, nalazilo se mjesto Ambruševac (Sv. Ambrozije), kojega danas više nema, jer je vjerojatno propalo u 16. stoljeću, kada su Turci pustošili u ovome kraju. Ambruševcu bijaše sklon kraljev mlađi sin Bela, koji je od godine 1261. do godine 1269. bio "herceg" (vojvoda) hrvatski. Bela je od godine 1268. vladao u hrvatskim zemljama posve samostalno, a nazivao se: "božjom milošću herceg cijele Slavonije, Dalmacije i Hrvatske." On je imao poseban svoj dvor i magistra tavernika (blagajnika), a kninski mu je biskup Vladislav bio državni kancelar. Herceg Bela dao je poveljom od godine 1269. stanovnicima Ambruševca ista prava i povlastice, kakve uživaju "hospitesnostrivercöze" (stanovnici naši u Virovitici). Naročito je herceg Bela spomenute žitelje izuzeo ispod jurisdikcije²⁰ župana virovitičke županije."²¹

²⁰Jurisdikcija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29577> (17. kolovoza 2018.)

²¹Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 12.

3.2. DENARIUS VERECENSIS

U razdoblju od 1270. do 1272. svu vlast imao je kralj Stjepan V., za čije je vladavine postojala kovanica novca za zemlju između rijeke Save i Drave, odnosno za Slavoniju. Također, u 14. stoljeću su se često znali spominjati banovnici ili groši virovitički iliti *denarius Verecensis*, koji su bili kovani upravo u Virovitici.

"U XIII. stoljeću, Viroviticu nastanjuju i franjevci, koji su sagradili samostan i crkvu u čast Blažene Djevice Marije, a prvi put oni se spominju 1280., u doba kraljice Marije."²²

Slika 3. Slavonski banovac²³ (dostupno na:

<https://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2012/01/1629791952/nesto-malo-o-nasim-banovcima.2.html>)

²²Brešić, V., Knjiga o Virovitici, MIkešLand, Virovitica, 2002., str. 22. – 23.

²³*Nešto malo o našim banovcima*, Hrvatska numizmatika, dostupno na: <https://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2012/01/1629791952/nesto-malo-o-nasim-banovcima.2.html> (17. kolovoza 2018.)

Dakle, Virovitica se kao županija prvi put spominje u povelji hercega Bele iz 1269., a drugo spominjanje ovog naziva možemo naći u listini kraljice Elizabete koja je ujedno bila i supruga kralja Stjepana V., koji je 1270. na ugarsko – hrvatskom prijestolju naslijedio svojeg oca Belu IV.

"Elizabeta bijaše porijeklom Kumanka, jer se rodila kao kći kumanskog vojvode. Zbog toga je i njezin sin Ladislav dobio pridjevak "Kumanac". Kako je kralj Stjepan umro već godine 1272., postao je ugarskim i hrvatskim kraljem Ladislav. On je isprvice bio još malodoban te je znatan upliv na državnu upravu vršila njegova majka Elizabeta, koja je već od godine 1270. bila vlasnica Virovitice i okoliša njenog. Kraljica je godine 1275. izdala povelju, kojom Damasi i Tomi daje imanje "Lusanch" kod Briznice u virovitičkoj županiji."²⁴

Kralj Ladislav, ili kako su ga nazivali "Kumanac", svoju je vlastitu majku, kraljicu Elizabetu, imenovao "hercezicom čitave Slavonije", a uz taj naslov ona je nosila još i onaj "kneginja Požege i Vukova“.

"Čini se, da je kraljica Elizabeta redovito stanovala u Virovitici, gdje se nalazila kraljevska palača. Tamo je godine 1279. svoju majku posjetio kralj Ladislav, komu je tada bilo sedamnaest godina. Ali, već naredne godine 1280. dođe do velikoga spora između kraljice Elizabete i zagrebačkoga biskupa Timoteja. Virovitička je naime županija u crkvenom pogledu spadala pod Zagrebačku biskupiju, zbog čega su žitelji ove županije morali biskupu Timoteju podavati "desetinu", tj. deseti dio svojih plodina (od žita, vina, meda, voska i sitne stoke). Privolom kraljice Elizabete uskratiše Virovitičani godine 1280. biskupu zagrebačkom podavanje crkvene desetine. Zbog toga se biskup Timotej potužio papinskom legatu Filipu, koji je boravio u Ostrogonu. Filip, koji je inače bio firmanski biskup, poslao je iz Ostrogona 6. rujna 1280. pisani nalog Jakovu prepoštu (prvaku) kaptola u Čazmi. Njemu je papin legat Filip naložio da protiv građana virovitičkih povede crkveni postupak zbog uskrate desetine."²⁵

²⁴Isto, str. 12.

²⁵Isto, str. 13.

Zbog cjelokupne situacije, papin legat Filip se uputio u Budim iz Ostrogon da bi već 27. rujna 1280. virovitički stanovnici i suci bili prisiljeni platiti zaostalu desetinu biskupu Timoteju i to su bili primorani učiniti od strane gvardijana franjevačkog samostana u Virovitici, koji je isto tako dobio za to striktnu naredbu od papinog legata Filipa. Sudeći prema događajima koji su se odvijali, može se naslutiti da je već te presudne 1280. postojao franjevački samostan u Virovitici, za čije postojanje je odgovorna kraljica Marija.

"Tri puta je prepošt kaptola čazmanskoga pozvao Virovitičane, da se pokore odredbi papinog legata Filipa, pa da zagrebačkom biskupu Timoteju plate dužnu desetinu. Kako se Virovitičani oglušiše ovim pozivima, poslužio se prepošt Jakov crkvenom kaznom. On je naime 1. studenoga 1280. u čazmanskoj crkvi poslije evanđelja svečanim načinom proglasio da iz katoličke crkve izopćuje virovitičkoga načelnika i njegova 24 prisežnika (*juraticives*). To je izopćenje proglašeno po cijeloj županiji virovitičkoj. Podjedno je prepošt Jakov o tomu 9. studenoga 1280. pisano izvijestio papinoga legata Filipa."²⁶

Novonastala situacija nagnala je sve velikaše i plemiće sjeverne Hrvatske da ustanu protiv zagrebačkog biskupa Timoteja i njegovih prohtjeva, a da su bili vrlo ljutiti i gnjevni na biskupa svjedoči i činjenica da su sinovi Henrika Gisinga²⁷, poznatijeg kao "ban čitave Slavonije", koji je kao takav i poginuo 1274., doslovno uništili imanje zagrebačkog biskupa Timoteja. U naletu njihova bijesa najviše je stradalo biskupovo imanje Vaška na Dravi, koje si je prisvojila kraljica Elizabeta. Vidjevši na što su spremni i sposobni Gisingovci te do kojih mjera seže njihov gnjev, zagrebački biskup Timotej se odlučio poslužiti crkvenim kaznama.

"On je iz Katoličke crkve izopćio sanskoga župana Ivana, te slavonskoga bana Nikolu i župana Henrika, sinove pokojnoga bana Henrika Gisinga. Uz ove Gisingovce izopćeni su i svi drugi koji su počinili nasilja na posjedima zagrebačke biskupije te koji uskraćuju plaćanje desetine biskupove. Podjednako je biskup Timotej cijelu njihovu

²⁶Horvat, R. *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 13.

²⁷Povijest Hrvatske/ Posljednji Arpadovci, Wikizvor, dostupno na:

[https://hr.wikisource.org/wiki/Povijest_Hrvatske_I_\(R._Horvat\)/Posljednji_Arpadovc_i](https://hr.wikisource.org/wiki/Povijest_Hrvatske_I_(R._Horvat)/Posljednji_Arpadovc_i) (20. kolovoza 2018.)

zemlju – naročito u Vaški – udario interdiktom (tj. uskratom crkvenih sakramenata), dok ne dadu Bogu, crkvi i biskupu zadovoljštinu za počinjene zločine. Biskup je ta izopćenje i taj interdikt dao proglasiti 12. travnja 1281. u Virovitici, i to u franjevačkoj crkvi koja je podignuta na čast Blažene Djevice Marije (*inecclesiafratrumminorum, quaeinhonorebeataevirginisMariaeestconstructa*). U ispravi se kaže da su izopćenje i interdikt proglašeni *pulsatiscampanis, candelisaccensisetextinctis*, tj. uz zvonjavu zvona zapališe svijeće, koje su ugasnute, kad je proglašenje bilo izvršeno."²⁸

Svojim činom, zagrebački biskup Timotej izazvao je upravo ono što je htio spriječiti, a to je nalet knezova Gisingovaca. Vidjevši kako im je biskup uzvratio za njihovo nasilje i pustošenje, krenuli su protiv njega još silovitije i gnjevnije. Taj cjelokupni događaj, odnosno građanski rat, trajao je čak četiri godine, a za to vrijeme biskup se branio od Gisingovaca koliko god i kako god je mogao. Kako u svakoj bitci uvijek nastradaju oni najmanje krivi, tako je i u ovom slučaju pogođen narod, inače bogate Podravine, tako što su ih strašno osiromašili. Cjelokupno stanje trajalo je čak do 18. studenog 1283., kada je svemu na kraj stala kraljica Elizabeta i ostvarila napokon željeni mir. "Toga je dana kraljica Elizabeta u Virovitici izdala povelju; kojom zagrebačkoj biskupiji vraća zanijekanu desetinu u Virovitici i u cijeloj županiji virovitičkoj. Podjednako kraljica obećaje da od sada više neće sebi prisvajati pravo ubiranja iste desetine *tamfrugum, vini, quammarturinarum, tributorumfororumacportuum*, tj. ne samo desetine od plodina i vina, već također od daće kunovine, te od dohodaka, koje donose sajmovi i luke."²⁹

Kralj Ladislav Kumanac 7. lipnja 1284. posebnom ispravom odobrava i pohvaljuje kraljicu Elizabetu, odnosno svoju majku, što je vratila desetinu Zagrebačkoj biskupiji koju je dugovala Virovitica i cijela Virovitička županija.

Ispravom Henrika Gisingovca 17. rujna 1287. javljeno je svim oblastima da je tadašnji virovitički župan Mirko, sin Vitomirov, koji je tamo posjedovao i neke zemlje,

²⁸Isto, str. 13. – 14.

²⁹Isto, str. 14.

u Virovitici kraljevskom darovnicom oslobođen, odnosno oprošten od svih davanja javnih daća za svoj posjed.

Cijela situacija oko plaćanja crkvene desetine pogodila je samo stanovnike Virovitice koji su se zaista našli u situaciji da su se morali boriti za surovi opstanak, a sve to samo zato što su bili zapravo žrtve politike između Crkve i Arpadovaca, gdje se nije znalo tko više vuče na svoju stranu. Razlog zbog kojeg je zapravo i došlo do takoreći željenog mira je u tome što je kraljica Elizabeta vidjela da situacija ne ide na dobro i da će više naštetiti svojoj kraljevskoj strani nego pomoći. Zbog toga se ispričala i izrazila žaljenje jer nije znala da desetina svih dobrobiti i primanja koja su spadala u dugovanje ne pripada njoj.

Iako se situacija relativno smirila, stanovnici Virovitice i dalje nisu bili oslobođeni još pokoje muke. Tako su prema novoj naredbi iz svake kuće bili dužni godišnje dati prilog od 20 denara koje si je ubirala kraljica Elizabeta. Već na proljeće 1290. Virovitica dobiva nove goste. To su bili redovnici dominikanci kojima su stanovnici dodijelili naziv "prodekadori" koji su zaslužili "jer su propovijedali protiv bogomilskoga krivovjerja, koje se iz Bosne širilo po Slavoniji."³⁰ Oni su izabrali Viroviticu za mjesto na kojem će podignuti svoj samostan, a od pomoći im je uvelike bila i kraljica Elizabeta koja im je pomogla tako što im je dala dopuštenje da uzimaju 20 denara godišnje iz svake kuće u Virovitici, ali samo do trenutka dok ne podignu svoj samostan i crkvu.

"Spor između Virovitičana i Lipovljana sa Zagrebačkom biskupijom konačno je 1307. razriješio ugarsko – hrvatski kralj Karlo I., nakon čega je za Virovitičane nastupilo razdoblje relativnog mira. Za vladavine Anžuvinača tijekom 14. stoljeća, čini se da nema značajnih događaja u Virovitici – ako se izuzmu i dalje povremeni kraljevi dolasci. Relativan mir možda se mogao pripisati u zaslugu i Stjepanu Mikcu, sinu proslavljenog bana Mikca (1325. – 1342.) koji je, kao virovitički župan, bio dobar i poslušan kraljev činovnik, a izdašno je pomagao i biskupa. Da baš ne bude sasvim neuzbudljivo, pobrinuli su se sami Virovitičani koji se, kako govore sačuvani dokumenti, 1353. spore za zemlju sa svojim susjedima, a što na svoj način govori o

³⁰Isto, str. 15.

relativnosti Kolomanova privilegija, no i o odlučnosti drevnih mještana da sačuvaju svoje *stare pravice*."³¹

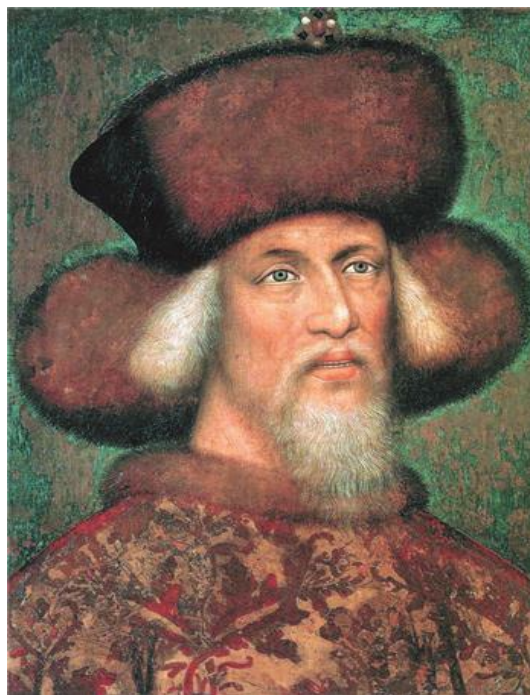
4. VIROVITICA U POSJEDU MNOGIH VLADARA

Krajem 14. i početkom 15. stoljeća hrvatski narod se našao pred dugotrajnom i teškom borbom protiv kralja Sigismunda, (vidi sliku 4.), u kojoj su bolje prošli Virovitičani, samim time što se u njihovu mjestu nalazio kraljevski dvor pa je naravno bila i veća vojna zaštita.

"Kako je kralj Sigismund često trpio oskudicu novca, prodavao je kraljevska imanja. Tako je i Viroviticu godine 1429. za 10.000 forinti založio braći Mirku, Ladislavu, Ivanu i Stjepanu, sinovima slavonskog vlastelina Nikole Marcalja, te Mirkovoj supruzi Ani, koja je bila kći vojvode Teodora. U toj se darovnici izričito spominje i kraljevska palača u Virovitici. Čazmanski je kaptol istom godine 1437. uveo knezove Marcalje u posjed virovitičkog imanja, kojemu su tada pripadala sela: Sveti Ambroz, Bosovac, Boz, Budrovac, Dežmarč, Dobožnik, Gorica, Grkovac, Heteš, Sveti Nikola, Selce, Tane i Štefanovac. Sigismunda je naslijedio kralj Albert, koji je godine 1439. izdao Mirku Marcalju i njegovim potomcima darovnicu za virovitičko imanje. U toj se darovnici uz spomenuta selo izričito navodi da kralj daruje Marcalju također varoš Viroviticu zajedno s kraljevskom palačom i s patronatskim pravom, te s prihodima od desetine i maltarine, koje se ubiralo za kralja."³²

³¹Brešić, V. Knjiga o Virovitici, MikešLand, Virovitica, 2002., str. 24. – 25.

³²Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 15. – 16.

Slika 4. Prikaz ugarsko – hrvatskog kralja Sigismunda³³

Nakon smrti virovitičkog vlastelina Mirka Marcalja, što je ujedno značilo i polako izumiranje loze Marcalj, Virovitica je imala nagle promjene svojih vlasnika. Neki od vlasnika su bili Bertold Ellerbach od Monjorokereka, erdeljski vojvoda Nikola Čupor od Moslavine, pa i Silvestar Svampek koji je ostao bez svojih posjeda za kaznu što je iznevjerio kralja Matiju Korvina, nasljednika Ladislava Posmrtnog. "Spremajući se za rat s Turcima, trebalo je kralju Matiji Korvinu novaca. Zato je varoš Viroviticu s tamošnjim imanjem godine 1474. za 24.000 forinti založio braći Nikoli i Jakovu Banfiju (Baniću) od Lendave. Od tada su knezovi Banfi bili gospodari Virovitice sve do godine 1552."³⁴ Nakon smrti kralja Matije Korvina 1490., knezovi Banfi su dobili darovnicu za Viroviticu od njegovog nasljednika Vladislava II.

Važno je istaknuti da je kralj Matija Korvin (vidi slika 5.) bio jedan od najomiljenijih ugarsko – hrvatskih vladara zbog poreznih reformi koje je uveo pa je time povećao i kraljevske prihode, ali i osigurao vojnu zaštitu. On je ostao zapamćen i kao zaštitnik umjetnosti, o čemu svjedoči i to da mu je dvor bio često domaćin najpoznatijih humanista i umjetnika toga doba. Nažalost, njegova smrt je označavala

³³Sigismund (Žigmund) Luksemburški; Proleksis enciklopedija; dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/56716/> (20. kolovoza 2018.)

³⁴ Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 16.

i kraj jednog doba jer njegovi nasljednici nisu bili dovoljno jaki kao njihov prethodnik da bi spriječili anarhiju, što je značilo probijanje Turaka na ove prostore, a ujedno i gašenje ugarske vladavine. Doba njegove vladavine poznato je još i kao zlatno doba u povijesti, a da je bio omiljen i zapamćen u svom narodu, svjedoči i izreka: *Pokle dobi kralj Matijaš spi, nikakve pravice ni.*

Slika 5. Prikaz kralja Matije Korvina³⁵

³⁵Matija Korvin, Leksikografski zavod Miroslav Krleža; dostupno na: http://www.mtraditional.com/srednji_vijek.htm (20. kolovoza 2018.)

5. VIROVITICA U 16. STOLJEĆU

Nakon kralja Matije Korvina Viroviticom su zavladała braća Nikola i Jakov Banfi (Banić) od Lendave. Izaslanici čazmanskog kaptola i samostana križara iz Stolnog Biograda su 1478. uveli braću u posjed Virovitice te su oni vladali od tada pa sve do 1552.

"Franjevački je samostan u Virovitici posjedovao malo imanje, koje je zapremalo 13 sesija (kmetskih selišta) i mlin na dva kola, a ubirao je i maltarinu. Sve je to fra Antun Magni od Segedina – po zaključku franjevačkog zbora – predao godine 1508. knezu Ivanu Banfiju. Iste je godine radi ubiranja desetine došlo do novoga spora između zagrebačkog biskupa i virovitičkoga vlastelinstva, pa je čazmanski vikar Lovro zaprijetio izopćenjem svim žiteljima virovitičke županije, koji će desetinu podavati vlastelinstvu, a ne biskupu. Knez Ivan Banfi zavadio se godine 1513. s knezom Benkom Baćanom, koji je posjedovao imanje i grad Voćin. Došlo je i do nasilja, pa je Baćanov kaštelan Ivan Benete oplijenio varoš Viroviticu i sela na virovitičkom imanju. Teške je trenutke doživjela Virovitica iza 29. kolovoza 1526. kad je turski sultan Sulejman II. na Mohačkom polju potukao ugarsko – hrvatsku vojsku. Kako je neposredno iza toga umro kralj Ljudevit II. bez potomaka, trebalo je birati novoga kralja za Ugarsku, Češku i Hrvatsku. Česi su 25. listopada 1526. izabrali austrijskog nadvojvodu Ferdinanda, koji je bio vjenčan s Anom, jedinom sestrom pokojnog kralja Ljudevita II. Uz Ferdinanda je pristao ugarski palatin³⁶ Bator, koji je neke velikaše sklonio da na sastanku u Požunu 16. prosinca 1526. izaberu Ferdinanda za kralja ugarskoga."³⁷

Stvari se nisu odigrale prema planiranome te je ugarsko plemstvo u Stolnom Biogradu na saboru 10. studenoga 1526. izabralo za kralja erdeljskog vojvodu Ivana Zapolju. Stvari su se odvijale izrazito brzo te je Ivan Zapolja već sljedećeg dana bio okrunjen krunom svetog Stjepana.

³⁶Hrvatski leksikon; dostupno na: <https://www.hrleksikon.info/definicija/palatin-1.html> (10. prosinca 2018.)

³⁷Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 19.

"Poput Ugarske, dobila je i Hrvatska dva kralja. Hrvati iz južne Hrvatske izabraše 1. siječnja 1527. na saboru u Cetinu kod Slunja svojim kraljem Ferdinanda. Naprotiv su velikaši i plemići iz sjeverne Hrvatske, koja se tada nazivala "Slavonijom", većinom pristali uz Ivana Zapolju, koji je porijeklom bio iz slavonske Posavine. Zapoljini se pristaše sastadoše 5.siječnja 1527. na saboru u Dubravi, gdje su 8. siječnja izabrali Zapolju za kralja. Na tom je saboru Zapolju zastupao virovitički vlastelin Ivan Banfi, kojeg je Zapolja imenovao ugarskim palatinom. Tako je zbog borbe za prijestolje došlo do građanskoga rata u Ugarskoj i Hrvatskoj. To su izrabili Turci koji su 1527. osvojili Liku i Krbavu, a godine 1528. također Hrvatsku između rijeke Une i Vrbasa (u današnjoj sjeverozapadnoj Bosni.)"³⁸

Slika 6. Grb Ivana i Jurja Zapolje³⁹

³⁸Isto, str.19.

³⁹Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 19.

5.1. LJUTA BORBA IZMEĐU FERDINANDOVACA I ZAPOLJINACA

U sjevernoj Hrvatskoj građanski rat je potrajao duže vremena. Kralj Ivan Zapolja uz sebe je imao veliku podršku zagrebačkog biskupa Šimuna Erdedija, podbana Mirka Bradača od Ladomerca, virovitičkog vlastelina Ivana Banfija i još mnoštva drugih moćnih vlastela. S druge strane, na stranu protukralja Ferdinanda su stali Ivan Alapić od Kalnika, Ljudevit Pekri od Moslavine, Pavao Kerečenj od Brezovice (kod Virovitice), Stjepan Berislavić, a među njima i braća Svetački (Zemče) koji su u svom posjedovanju imali Novsku, Jasenovac i Dubocki grad.

"Kako je Ivan Banfi odlučno pristajao uz Ivana Zapolju, lišio ga je kralj Ferdinand svih njegovih posjeda pa je Viroviticu 1. prosinca 1527. darovao svojoj ženi Ani. Ipak, nije kraljica Ana nikada zagospodarila u Virovitici, gdje se Ivan Banfi održao i onda kad je kralj Ferdinand godine 1528. darovao Viroviticu hrvatskomu banu Ivanu Karloviću, knezu Krbavskom. Naredne se godine 1529. vodila ljuta borba između Ferdinandovaca i Zapoljinaca, osobito u Zagrebu. Borba je godine 1530. doprla također u okolicu Virovitice, gdje je Ferdinandovce vodio kraljevski kapetan Ljudevit Pekri. On je tom prigodom zapalio varoš Viroviticu, a spremao se i za opsadu virovitičke tvrđe, gdje se nalazio palatin Ivan Banfi. Kaže se da je Banfi tada bolovao od padavice i bjesomučnosti. Zato je njegova supruga Margareta, rođena Sekelj (Zekel), 30. svibnja 1530. iz Virovitice pisano zamolila pomoć od kneza Petra Erdeda."⁴⁰

⁴⁰Isto, str. 20.

5.2. PRODOR TURAKA U SLAVONIJU

Usred cijele situacije, korist su nastojali izvući mudri Turci. Oni su, naime, iznenadili Ferdinandove pristaše u Slavoniji jer je sultan Sulejman II. uspio pridobiti Zapolju pod svoje. "Turci su 1530. popalili imanja Orahovicu i Mikleuš ispod gore Papuk. To je otvorilo oči Hrvatima te su Ferdinandovci započeli pregovarati sa Zapoljincima o miru. Najviše je oko mira nastojao upravo Petar Erdedi koji u pismu od 9. lipnja 1530. izražava svoj strah da će Turci – pustošeći imanja Ferdinandovaca – uništiti i Zapoljince."⁴¹

Slika 7. Turska vojska u doba sultana Sulejmana⁴²

Neprestano se forsiralo da dođe do sastanka između Ferdinandovaca i Zapoljinaca, no umjesto priželjkivanog mira, zamalo je došlo do oružanog sukoba zbog toga što je Pekri, koji je bio na strani Ferdinandovaca, uporno napadao i pustošio imanja Zapoljinih pristaša u Slavoniji. Razjareni tim događajima, Zapoljinci su bili primorani okupiti jaku vojsku od oko 9.000 ljudi, kako bi se obranili od Ferdinandovaca. Vidjevši da je novonastala situacija postala suviše mučna za obje strane, ipak je zavladao mir između Ferdinandovaca i Zapoljinaca.

"Virovitičko je imanje ljuto stradalo na jesen 1532. Tada se naime kroz Hrvatsku vraćao sultan Sulejman II. (vidi sliku 8.), koji je s velikom turskom vojskom pošao u

⁴¹Na i. mj.

⁴²Na i. mj.

Beč, ali je tamo zakasnio jer je 25 dana izgubio kod opsade Kiseka (vidi sliku 7.) Sultan je 23. listopada stigao u Vinicu kod Varaždina. Paleći hrvatska sela, Turci su došli do Rasinje, a potom i uništili grad pod vlasništvom Ljudevita Pekrija. Tu je sultan svoje čete podijelio pa je jednu polovicu osobno poveo preko Koprivnice i Virovitice prema Osijeku, dok je drugu polovicu predao velikom veziru Ibrahimu kako bi je on preko Križevaca poveo u Posavinu."

Slika 8. Sultan Sulejman⁴³

⁴³Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 21.

Turci su bili nemilosrdni u svojim pohodima, čemu svjedoči činjenica da su uništavali sve pred čime se našla njihova vojska, a hrvatski narod je jako patio. Spalili su i uništili sva sela i varoši koja su im se našla na putu osim tvrdih gradova, a među njima i Banfijeva tvrđa u Virovitici, koja je ostala čitava samo pukom srećom jer Turci nisu sa sobom vozili topove koje su koristili za opsjedanje.

Od ljute turske ruke nisu nastradala samo sela i varoši, već i siroti ljudi. Neumoljivi i okrutni sultan Sulejman je iz Hrvatske odveo čak 50.000 ljudi u mučno ropstvo. Uz svu tu nesreću i nemilosrđe, Zapolja je izgubio i sve svoje pristaše u Hrvatskoj koji su, vidjevši tužnu sudbinu svoje domovine, jednostavno odustali od toga da se muče i bore još i s pristašama Ferdinandovaca.

"Na dogovoru u Vašarhelju priznadoše Ferdinanda svojim kraljem 6. kolovoza 1534. također zagrebački biskup Šimun Erdedi i njegov brat Petar Erdedi. Isto bi učinio i virovitički vlastelin Ivan Banfi, da nije već bio mrtav. Banfija je naslijedio njegov sin Stjepan, koji je još bio malodoban pa je umjesto njega Viroviticom zagospodarila njegova majka Margareta. Ona je bila sestra ormuškoga vlastelina Luke Sekelja pa je njegovim posredovanjem ishodila oprostenje kralja Ferdinanda."⁴⁴

Turci nisu stali sa svojim haranjem samo na istočnoj Slavoniji sa Srijemom, već su svoje pohode nastavili i tako 1536. osvojili slavonsku Posavinu između Broda i Gradiške te cijelu Požešku kotlinu iz koje su ponovno, na svoj nemilosrdan način, unesrećili hrvatski narod i odveli u ropstvo čak 60.000 ljudi. Tim nemilim događajima hrvatski se narod podigao na noge i stjerao kralja Ferdinanda u kut tako što su mu zaprijetili da će, ukoliko ih on ne može obraniti, izabrati drugog kralja koji će to moći. Hrvatskom narodu nije bilo bitno zove li se kralj Ferdinand ili Ivan Zapolja, jedina bitna činjenica je bila da kralj bude odan i posvećen svom narodu te da ga i obrani od takve nesreće koja ih je zadesila od strane Turaka. Vidjevši da prijetnje hrvatskog naroda nisu uzaludne, kralj Ferdinand je na jesen 1536. u Hrvatsku poslao vojsku pod vodstvom Ivana Kacijanera, a na proljeće 1537. je i sam kralj Ferdinand stao uz hrvatski narod i vodio rat na Turke.

⁴⁴Na i. mj.

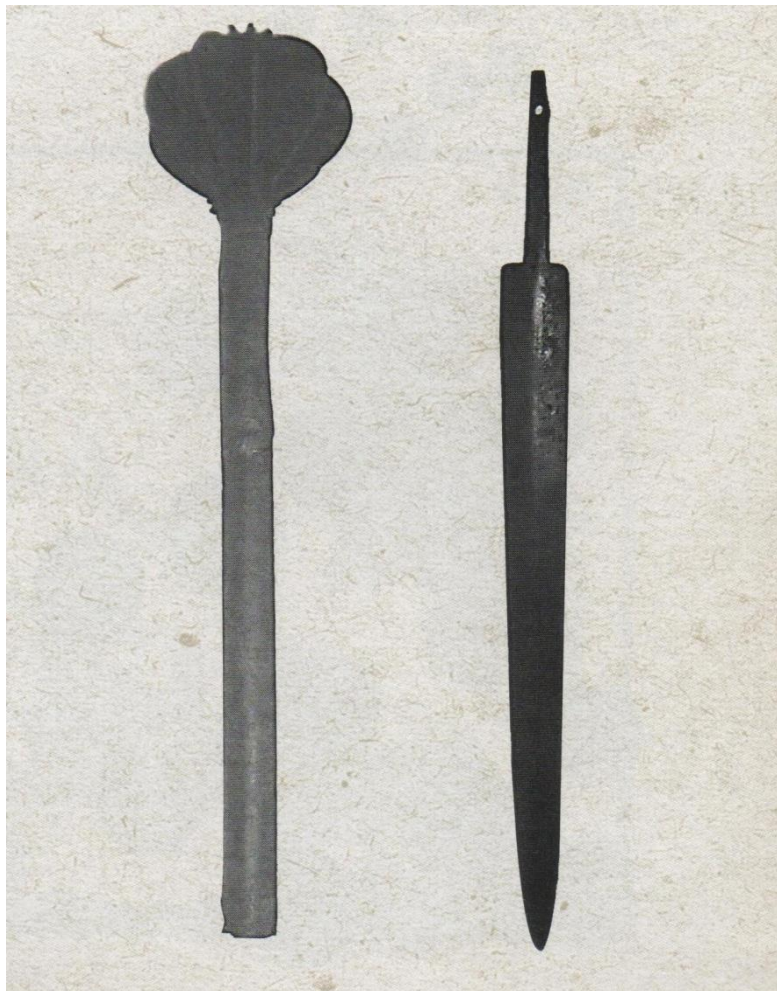
"Do početka rujna 1537. sabralo se u Koprivnici 16.000 pješaka i 8.000 konjanika. To bijahu vojnici iz Hrvatske, Kranjske, Koruške, Štajerske, Tirola, Austrije, Češke i zapadne Ugarske. Vodstvo je umjesto kralja Ferdinanda preuzeo njegov general Ivan Kacijaner. On je vojsku poveo prema Virovitici, kamo je stigao 10. rujna. Kacijaner je iz Virovitice dalje pošao slavonskom Podravinom s namjerom da Turcima preotme Osijek, gdje je Sulejman dao napraviti glasoviti most preko rijeke Drave kako bi Turci mogli prelaziti iz Slavonije u Ugarsku."⁴⁵

Mudri Turci znali su iskoristiti sve dobrobiti Hrvatske te su tako iz bogate i plodne Podravine odvukli stoku i žito, što je prouzročilo velike probleme za Kacijanerovu vojsku. Vojska je trpjela veliku glad zbog oskudice hrane, a mnogo vojnika se teško razboljelo i umrlo od različitih bolesti. To nije spriječilo Kacijanera da odustane od vojnog pohoda te se 20. rujna 1537. sa svojom vojskom nastavio kretati iz Valpova prema Osijeku. Na veliku žalost, Kacijanera je iznenadio Mehmed Jahijapašić koji je došao u Osijek s 15.000 Turaka. Vidjevši to, Kacijaner je odustao od opsade Osijeka jer je vidio da nemaju šanse, a i vojska je već bila poprilično slaba i još su k tome ostali bez hrane. Kršćanska vojska je poražena 9. listopada 1537. kod Gorjana jer je njihov general Kacijaner iznevjerio svoju vojsku pobjegavši prije same bitke.

Veliki neuspjeh Kacijanerove vojske značio je ono čega se hrvatski narod pribojavao, a to je bila vlast Turaka nad Slavonijom. "Time je zaprijetila pogibelj zapadnom dijelu sjeverne Hrvatske, kamo od sada mogu Turci prodirati iz Slavonije, jer im ne predstoje nikakve prirodne zapreke na putu. O toj se pogibelji raspravljalo na Hrvatskom saboru, koji se 6. siječnja 1538. sastao u Križevcima. Taj sabor je odredio iznimne mjere za obranu Hrvatske. Svaki vlastelin mora od 36 kmetskih kuća na svojem imanju po jednog konjanika naoružati te ga kroz godinu dana na svoj trošak uzdržavati na granici Hrvatske. Ako bi u domovinu provalio Turčin s ovećom silom te bi zauzeo koju tvrđu, tada mora svaki vlastelin osobno pograbiti oružje zajedno s petinom svojih kmetova, a u krajnjoj nuždi dapače i sa svim kmetovima svojim. Osim toga će Hrvatska za svoju redovitu obranu uzdržavati 300 plaćenih

⁴⁵Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 22.

vojnika, i to 200 pješaka i 100 konjanika, da se uzmognu suzbijati manje turske provale.⁴⁶

Slika 9. Buzdovan i mač, hladno oružje srednjovjekovnih ratnika⁴⁷

⁴⁶Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 21.

⁴⁷Isto, str. 23.

5.3. TURSKA VOJSKA RAZBIJENA

Nakon mnogobrojnih i mukotrpnih borbi, Turci su ipak 1543. i 1544. uspjeli osvojiti cijelu slavonsku Podravinu osim Virovitice, a uz to su okupirali i područje slavonskog gorja između Posavine i Podravine.

"Odatle su u Tursku odveli starosjedioce koji su bili rimokatoličke vjere pa su u taj kraj naselili pravoslavne žitelje iz Balkana. Kako je među njima bilo mnogo "Vlaha", dali su Turci tomu kraju ime "Mala Vlaška", za razliku od "Velike Vlaške", pod kojom su razumijevali svoju pokrajinu Rumunjsku."⁴⁸

Virovitičko vlastelinstvo se ponovno našlo na udaru jer zbog suradnje između Vlaha i Turaka nitko više nije bio siguran. Vlasi su nenadano i često provaljivali u hrvatska sela te prodavali u Tursku stoku i ljude koje su nemilosrdno hvatali, što je ljude natjeralo da se sele što dalje, a neki čak i u inozemstvo kako bi zaštitili sebe i svoje obitelji od vlaških razbojnika. Sve to je rezultiralo propašću virovitičkog vlastelinstva jer su ljudi iz velikog straha napuštali svoje domove i sela su jednostavno bivala napuštena.

"Nastojanjem bana Nikole Zrinskoga, povjerio je kralj Ferdinand obranu Podravine 20. prosinca 1548. svomu kapetanu Luki Sekelju, vlastelinu u Štajerskom Ormožu. Sekelj će godišnje dobivati 2.000 forinti u tu svrhu, da svoje čete drži u Koprivnici, Prodaviću (Virju) i Đurđevcu, a osim toga, mora braniti i Viroviticu i Gorbonok (Kloštar)".⁴⁹ Taj se događaj, odnosno ugovor, ujedno smatra i zametkom Vojne granice u Podravini.

Sultan Sulejman je 1550. povjerio upravu Požeškog sandžaka⁵⁰ begu Ulama te se on 31. prosinca 1552. pojavio pred Viroviticom sa svojom velikom i moćnom turskom vojskom.

⁴⁸Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 26.

⁴⁹Na i. mj.

⁵⁰Hrvatski leksikon; dostupno na: <https://www.hrleksikon.info/definicija/sandzak-1.htm> (14. prosinca 2018.)

Slika 10. Karta Slavonije, Hrvatske, Kranjske...⁵¹

Za njegov pohod saznao je ban Nikola Zrinski koji se u to vrijeme nalazio u svojem gradu Čakovcu jer je uspio 1546. kupiti cijelo Međimurje od kralja. Ban Zrinski je odmah obavijestio palatina Nadaždija o turskim napadima na Viroviticu. Unatoč silnim pokušajima da se Virovitici pomogne, nije se uspjelo pa se Virovitica predala 2. kolovoza jer su napadi Turaka postali suviše jaki, o čemu svjedoči činjenica da su Turci namjestili topove u franjevačkom samostanu koji se nalazio pred tvrđavom i odande direktno pucali iz topova na utvrdu koje je bila na samom udaru.

Nakon nesreće koja je zadesila Viroviticu, ulio se veliki strah u hrvatski narod, što je zapravo samo pokazalo da je pad Virovitice strašno ugrozio cijelu Hrvatsku Podravinu. Ban Nikola Zrinski nije se mirio s time te je pohitao iz Čakovca u Rakovec kako bi okupio svoju bansku vojsku i krenuo u obranu Podravine, no to mu nije uspjelo zbog velike raštrkanosti vojnika po cijeloj Hrvatskoj, što je značilo da je neprijateljska vojska daleko nadmoćnija od hrvatske.

⁵¹Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 27.

Kako begu Ulama nije pošlo za rukom da uspije zauzeti Prodavić (Virje), navalili su na Đurđevac, koji se kud i kamo dobro uspio održati i obraniti, pale su čak i neke turske vojvode i age, a vidjevši sve to, uputili se Turci prema Bjelovaru. "Ulama je zaista iz Podravine došao pod Čazmu gdje se nalazila mala posada od 20 ljudi. Ovi se odmah predadoše Turcima, dok su kanonici pravodobno utekli u Zagreb kamo su ponijeli i arhiv čazmanskoga kaptola. Od straha pred Turcima pobjegoše i biskupovi vojnici iz Dubrave. Iza toga se Ulama vratio u Požegu."⁵²

Virovitica je postala jako bitna za Turce kao izlazišna točka za daljnja haranja i osvajanja Hrvatske Podravine. U virovitičkoj tvrđi se nastanila stalna turska posada, a oko tvrđave su se nastanili age i spahije⁵³ kojima je sultan podijelio nekadašnje virovitičko imanje. Često su Turci iz Virovitice kretali u svoje pohode prema Koprivnici, a stradala su mnoga sela i nastala je pustoš. Jedina polja koja su se obrađivala su bila ona oko tvrđava u Virju i Đurđevcu, u kojima su seljaci ujedno mogli i skloniti i obraniti u slučaju turske navale. "Kad je kasnije podignuta tvrđava Novigrad, počeli su u njezinom okolišu obrađivati zemlju također žitelji nekadašnjega sela Komarnice. U noći od 29. studenoga 1558. provališe Turci iz Virovitice do grada Koprivnice, gdje zapališe predgrađe Miklinovec. Kad je graničarski predzapovjednik Vid Halek iz koprivničke tvrđave izveo posadu, uzmakli su Turci sa zarobljenicima do Đurđevca."⁵⁴ U Đurđevcu je došlo do velike bitke gdje su Turci napokon pobijeđeni, a a kršćansko roblje je napokon oslobođeno.

⁵²Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 29.

⁵³Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=57318> (14. prosinca 2018.)

⁵⁴Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 30.

5.4. ĐURĐEVAC – LEGENDA O PICOKIMA

U ovom poglavlju sam odlučila pridodati više pozornosti Đurđevcu koji se našao na konstantnim napadima Turaka, a nije baš toliko poznato mjesto i ne pridodaje mu se prevelika pozornost i važnost.

Naime, kako je turska vojska pod vodstvom Ulama – bega konstantno harala Podravinom, uništavala sela i uzimala nedužne ljude za robove, tako su to pokušavali i s Đurđevcom. Viroviticu su tad uspjeli pokoriti, no na kraj su im stali upravo Đurđevčani.

Već jako dugo godina, s koljena na koljeno, prenosi se priča, odnosno legenda o tome zašto su stanovnici Đurđevca dobili nadimak *Picoki*. Legenda govori kako su 1552. Turci došli pod zidine grada Đurđevca s namjerom da ih poraze i unište. Tako iskusna i velika turska vojska mislila je da će Đurđevac biti brz i lak plijen, no to i nije ispalo tako.

Turci su se utaborili oko tvrđave kako bi tamošnje stanovnike spriječili u dobavljanju hrane i vode. Tako je i bilo – u narodu je zavladao strah jer su zaista ostali bez hrane i vode, a sve što im je ostalo je bio jedan maleni, mršavi pijetao, popularno zvan picok, u lokalnom govoru. Unatoč gladi i neimaštini narod se nije htio predati. Kako je vlasnica tog pjetlića bila jedna starica, ona je hrabro došla do kapetana i predložila mu da stave picoka u top i ispale na turske šatore. Isprva su je gledali kao da je luda, no ipak su je poslušali i tako napravili.

Ispalili su picoka na turske šatore, a kad su ovi vidjeli da se Đurđevčani očito razbacuju hranom, zaključili su da je besmisleno ostati tamo. Za njih je izbačeni pjetlić značio da se narod itekako opskrbi hranom, čim se tako razbacuju.

Povlačeći se sa svojom vojskom, Ulama – beg je ljutito bacio kletvu na stanovnike Đurđevca govoreći im: "A vi tamo, pernati junaci, što picekima bojeve

bijete, ime picoka do vijeka nosili? Picokima vas djeca zvala, a unuci vaši ostat će Picoki!"⁵⁵

Eto, na takav su način mudri i hrabri Đurđevčani uspjeli potjerati Turke, a nadimak Picoki od tog dana nose ponosno. U čast tog događaja, svake se godine održava manifestacija krajem lipnja pod nazivom Picokijada.

Picokijada je zapravo višednevna turistička manifestacija, a u sklopu tih dana održava se i priredba "Od leta do leta", odnosno povorka gdje se prikazuje način rada i oblačenja ljudi u to vrijeme. Postoji i izložba tradicionalnih kolača Podravine, ali se održava i scenski prikaz "Legende o picokima". Scenski prikaz je zaista hvalevrijedan i poseban, čak se izbacuje i pravi pijetao, a na kraju cijele izvedbe posjetitelje se počasti velikim, predivnim vatrometom u čast ponosne i mudre pobjede nad Turcima.

Slika 11. Stari grad – utvrda Đurđevac⁵⁶

⁵⁵Grad Đurđevac; *Legenda o picokima*; dostupno na: <https://djurdjevac.hr/kultura-i-sport/legenda-o-picokima/> (8. siječnja 2019.)

⁵⁶Prikaz Stari grad – utvrda Đurđevac; dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=16926> (8. siječnja 2019.)

6. VIROVITICA U 17. STOLJEĆU

U 17. stoljeću su se nastavile bitke i progoni, no ovog puta probleme za hrvatski narod su stvarali Tatari koje su Turci doveli u južnu Ugarsku. Tatari su uništili sva naselja od Koprivnice do Vinice iza Varaždina i nanijeli velike štete spaljujući ljudima stoku i kuće, a pohvatali su i oko 1500 Podravaca.

"Na ušću rijeke Žitve u Dunav sklopljen je – iza dugotrajnog ratovanja – 11. studenoga 1606. mir između Turske i cara i kralja Rudolfa. Svaka je strana zadržala ono što je tijekom rata osvojila. Mir ima trajati dvadeset godina, računajući od 1. siječnja 1607. Na granicama se više ne smije četovati, pljačkati i pustošiti, a niti osvajati tvrđe. Nove se tvrđe ne smiju podizati, ali stare se tvrđe mogu slobodno popravljati i obnavljati."⁵⁷

"Ovo je uopće bio prvi pravi mir s Turcima, koji su dotle "dozvoljavali" samo primirja. Turska je za pregovaranje o miru u 16. stoljeću samovoljno nametala preteške uvjete samo da ponizi svoga protivnika. Sada su pak Turci postupali po međunarodnom pravu, smatrajući protivnika sebi ravnopravnim. Tako je konačno zavladao mir i u cijeloj Podravini."⁵⁸

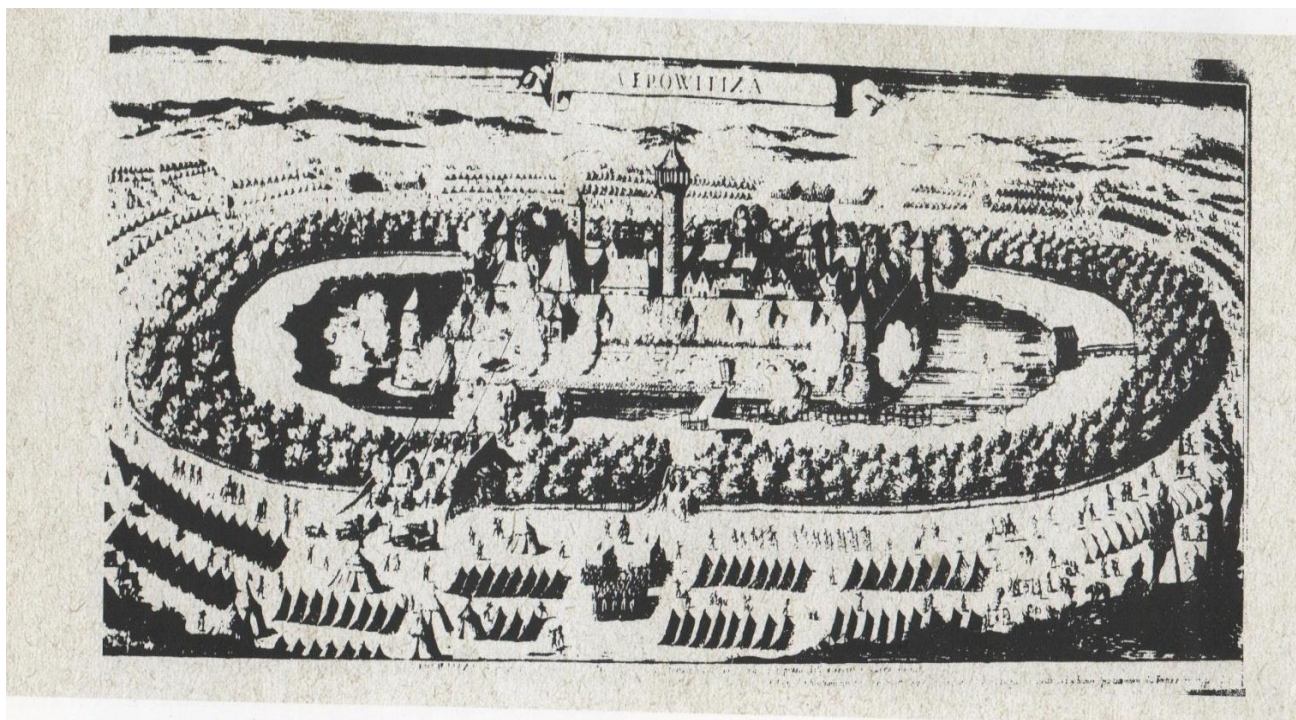
To je napokon značilo da se hrvatski narod može osjećati sigurno, a ne stalno strepiti od turskog gnjeva. Mir i sigurnost nisu zavladao samo u Virovitici, već i u svim okolnim mjestima i selima koja su do tada mučno patila. Kako su se sela polako oporavljala i obnavljala, tako je do izražaja došla plodnost zemlje, odnosno povećalo se poljodjelstvo, ali i stočarstvo.

"Zagrebački kanonik Andrija Vinković, koji je bio komarnički arhiđakon, izvijestio je 8. listopada 1658. zagrebačkom biskupu Petru Petretiću, da se izvan virovitičke tvrđe nalaze dvije katoličke crkve. Turci su ove crkve pretvorili u staje, te su u njima držali svoju stoku. Bog ih je zbog toga svetogrđa kaznio gubitkom svega žita i voća jer je tri godine uzastopce virovitičku okolicu smlatila silna tuča. Istočno od

⁵⁷Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 34.

⁵⁸Isto, str. 35.

Virovitice postoji crkva svetog Andrije u Pčeliću. Velika se crkva nalazi kod potoka Brežnice. Kod sela "Dugo Selišće" postoji crkva svete Marije, a ondje je i crkva svete Lucije kojom upravlja neki redovnik. Razvaljena se crkva vidi kod mjesta "Gradci" (današnji Stari Gradac), a u Bušetini se nalazi crkva kojoj kanonik Vinković nije doznao ime."⁵⁹

Slika 12. Prikaz Virovitice 1684. s prikazom borbe za oslobođenje od turske vladavine ⁶⁰

⁵⁹Na i. mj.

⁶⁰Na i. mj.

6.1. VOJNA UPRAVA

Nakon vladavine Turaka, Virovitica se našla pod vlašću Habsburgovaca, točnije, Leopolda I. Baš kao i njegov brat, Ferdinand IV., tako je i Leopold I. bio jako lošeg zdravlja, a što je rezultiralo i klimavom vladavinom. Kako su i njegovi savjetnici bili lošije rangirani, jedino što ga je izvlačilo su bili njegovi uspješni i hrabri vojskovođe.

"Oslobođeni se krajevi odmah upravno uređuju, pa je po starome običaju imenovan veliki župan slavonski, ali je uprava zemlje predana bečkoj dvorskoj komori i dvorskome ratnom vijeću. Time je i Virovitica ušla u sastav Vojne granice. Veliki župan za požešku i virovitičku županiju postao je grof Franjo Ivanović, koji je prisegnuo pred hrvatskim Saborom, a isto će učiniti i drugi župan Ivan Dolenc 1694."⁶¹

"Bio je to znak jačanja autonomije hrvatskih županija. Prvi zapovjednik virovitičke utvrde, koja je pripojena đurđevačkoj kapetaniji Vojne granice, bio je pukovnik grof Friedrich Gall."⁶²

U to vrijeme Turci su još uvijek držali Gradišku pod svojom vlašću pa su često provaljivali u Slavoniju, no sve to je počelo iscrpljivati i njih same pa su zatražili mir koji je sklopljen 21. siječnja 1699. u Karlovcima. Hrvatska je negodovala zbog sklapanja tog mira jer je mnogo gradova još uvijek bilo pod turskom vlašću, a upravo to nezadovoljstvo je potaknulo kralja Leopolda I. da Slavoniju prihvati i prizna sastavim dijelom Hrvatske.

⁶¹Brešić, V., *Knjiga o Virovitici*, MikešLand, Virovitica, 2002., str. 50.

⁶²Na i. mj.

6.2. "TOLIKI NERED I TOLIKA NASILJA"

"Kralj Leopold I. piše 1697. hrvatskim velikašima da je u minule četiri godine *toliki nered u županiji požeškoj, virovitičkoj i vukovskoj, i tolika su nasilja, da se preko 3000 duša iselilo i potražilo si drugu domovinu.*"⁶³

Kralj Leopold I. zahtijevao je da se uvede neki red te da zemljom ne upravljaju više vojnici i vojnički povjerenici, već župan i županijski činovnici, odnosno oni koji bi se i trebali baviti takvim poslovima.

"Župan virovitički grof David Ivanović, sin Franje Ivanovića, potom je dobio saborski nalog da uredi sudove te da se izaberu sposobni ljudi između staleža."⁶⁴

Slika 13. Srebrni novac s likom Leopolda I. pronađen u Virovitici ⁶⁵

⁶³Brešić, V., *Knjiga o Virovitici*, MikešLand, Virovitica, 2002., str. 51.

⁶⁴Na i. mj.

⁶⁵Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 35.

"Turskim protjerivanjem mnoga su slavonska imanja opustjela jer su ostali bez vlasnika koji su ili izumrli ili nestali u ratnim previranjima. Zato je u hrvatskom Saboru 8. ožujka 1700., pročitao kraljev dopis u kojem se pozivaju *svi oni, koji u novoosvojenim krajevima županije ličke, krbavske, križevačke, virovitičke, vukovarske i požeške, imanja pravom imaju tražiti, neka se jave 2. svibnja pred povjerenstvom, sastavljenim od Njegova Veličanstva, gdje će imati pravo na svoje nedvojbeno dokazati: ako ne dođu, imadu o pravu svojem za uvijek zamuknuti.* Mnogi, međutim, nisu dokazali pravo na imanja, pa je znatan broj posjeda zauzelo novo, doseljeničko žiteljstvo."⁶⁶

Rudolf Horvat o tome piše: „Virovitica je u prvoj četvrti 18. stoljeća ostala pod upravom kraljevske komore koja se u svojem interesu brinula da napuči okolicu Virovitice. Tako je u razmjerno kratko vrijeme nastalo, odnosno obnovljeno 12 sela, poimence: Bazje, Budrovac, Borova, Bušetina, Brezovica, Dugo Selo, Gačićte, Gradina, Rušani, Nova Bukovica i Turanovac. U tim selima nastaniše se žitelji koji su došli iz raznih mjesta u Slavoniji, Hrvatskoj i Bosni. Istodobno se znatno pomnožio broj žitelja u virovitičkoj varoši gdje su uz poljodjelce stanovali također obrtnici i trgovci...⁶⁷

⁶⁶Brešić, V., *Knjiga o Virovitici*, MikešLand, Virovitica, 2002., str. 52.

⁶⁷Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 46.

7. VIROVITICA U 18. STOLJEĆU

Kako se kraljevska komora, pod čijom je upravom bila Virovitica, trudila da se nastane i obnove okolna mjesta, vidjelo se po tome što se dogodio sveukupni procvat. Oporavilo se poljodjelstvo, nastanili se žitelji koji su došli iz raznih mjesta u Slavoniji, a osvanuli su i mnogi obrtnici i trgovci, što je bilo samo još veći pomak za Viroviticu.

"Kraljevska je komora pozvala franjevce da obnove nekadašnji svoj samostan iz kojeg će upravljati prostranom virovitičkom župom. Virovitica je kraljevskoj komori nosila veliku dobit jer su Virovitičani plaćali poreze od svojih kuća i zemljišta, a nešto su odbacivali također prinosi od mesnica, dućana, mlinova i ribnjaka. Znade se da je komora već 1698. ubrala u Virovitici 3150 forinti."⁶⁸

U to vrijeme kralj Karlo III. je konstantno ratovao, a zbog toga su mu trebale i velike količine novaca. Upravo iz tog razloga je Viroviticu zajedno s velikim imanjem 20. svibnja 1727. založio knezu Josipu Folcku de Cordona u zamjenu za 40.000 forinti.

"Po nalogu zagrebačkog biskupa Jurja Branjuge, došao je u Viroviticu 8. travnja 1728. zagrebački kanonik Gabrijel Herman da obavi kanonsku vizitaciju. U svojem službenom izvješću, koje je na latinskom jeziku podnio biskupu Branjugi, opisuje župnu crkvu virovitičku ovako:

Nekada je župnu crkvu u Virovitici osnovala kraljica Elizabeta. Tada je to bila crkva Bezgrješnoga Začecá Blažene Djevice Marije, a sada je to crkva svetoga Roka. Crkva je drvena, dosta duga i razmjerno široka. Osim glavnog oltara ima i pobočne oltare svetog Antuna Padovanskog i Blažene Djevice Marije. Svi su oltari dobro provideni potrebnim stvarima. Presveta se euharistija dostojno čuva u ciboriju. Crkva nema krstionice, a sveto ulje čuva se u ormariću koji se nalazi u sakristiji. Tamo su i posudice u kojima se nosi sveto ulje bolesnicima koji traže posljednju pomast. U sakristiji su pohranjeni srebrni kaleži, koji su valjano pozlaćeni. Crkva ima drven toranj u kojem se nalaze dva zvona: jedno je posvećeno Blaženoj Djevici Mariji, a

⁶⁸Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 47.

drugo svetom Roku. Ova zvona nisu vlasništvo župe virovitičke, nego samostana franjevačkog. Neposredno tik same crkve svetoga Roka, nalazi se župno groblje koje je dosta prostrano i sa svih strana ograđeno." ⁶⁹

Slika 14. Sačuvani dio romaničkog stupa s lisnatim kapitelom iz srednjovjekovne franjevačke crkve Bl. Djevice Marije⁷⁰

⁶⁹Na i. mj.

⁷⁰Na i. mj.

7.1. OBNOVA ŽUPANIJE

Kad je 21. siječnja 1699. napokon proglašen mir u Srijemskim Karlovcima i kad se Turska napokon odrekla Slavonije, pobudila se u ljudima nada će da Slavonija napokon biti pripojena Hrvatskoj. Unatoč željama naroda i Sabora da se to provede u djelo, niti jedan od tadašnjih vladara ih nije poslušao. To je rezultiralo time da je kraljevska komora i dalje upravljala Slavonijom.

"Za vrijeme vladavine Leopoldova nasljednika, inače donekle liberalnog Josipa I., izbila je buna kojom su Mađari htjeli lišiti Habsburgovce ugarske krune. Istodobno, Ugarska nastoji što više vezati Hrvatsku uz sebe, a jedna i druga nakon izumiranja muške habsburške loze uspijevaju sačuvati određenu autonomiju u odnosu prema austrijskim zemljama."⁷¹

Muška loza habsburške dinastije je nestala s Karlom VI., točnije 20. listopada 1740., a naslijedila ga je njegova kćer Marija Terezija. Kao žena i još bez ikakvog iskustva o vođenju, našla se u nepoželjnoj situaciji jer su se protiv nje pobunile neke države te je trebala pomoć Hrvata. "Zato je prigodom svoje krunidbe 1741. obećala da će Slavoniju vratiti Hrvatskoj ako joj Hrvati pomognu u borbi protiv neprijatelja."⁷² Hrvatski narod je svoje obećanje ispunio i pomogao kraljici da se obrani od neprijatelja, a za uzvrat je i kraljica ispunila svoje obećanje. "Hrvatski ban Karlo grof Baćan, mogao je 22. travnja 1743. objaviti radosnu vijest Hrvatima, naime, kraljica je odredila sjedinjenje Slavonije s Hrvatskom."⁷³

U to vrijeme kad je naslijedila prijestolje svog oca, Marija Terezija je imala 24 godine i nije imala nikakvog znanja o upravljanju. Ono što ju je uzdignulo i uvelike pomoglo je bila njezina ljepota, inteligencija i sposobnost. "Ona je uspjela modernizirati već oronulu feudalnu monarhiju."⁷⁴

Kao mudra i sposobna žena, kraljica se istaknula i time što je odlučila sazvati posebno povjerenstvo koje je imalo zadaću opredijeliti od Slavonije i Srijema južni dio

⁷¹Brešić, V., *Knjiga o Virovitici*, MikešLand, Virovitica, 2002., str. 53.

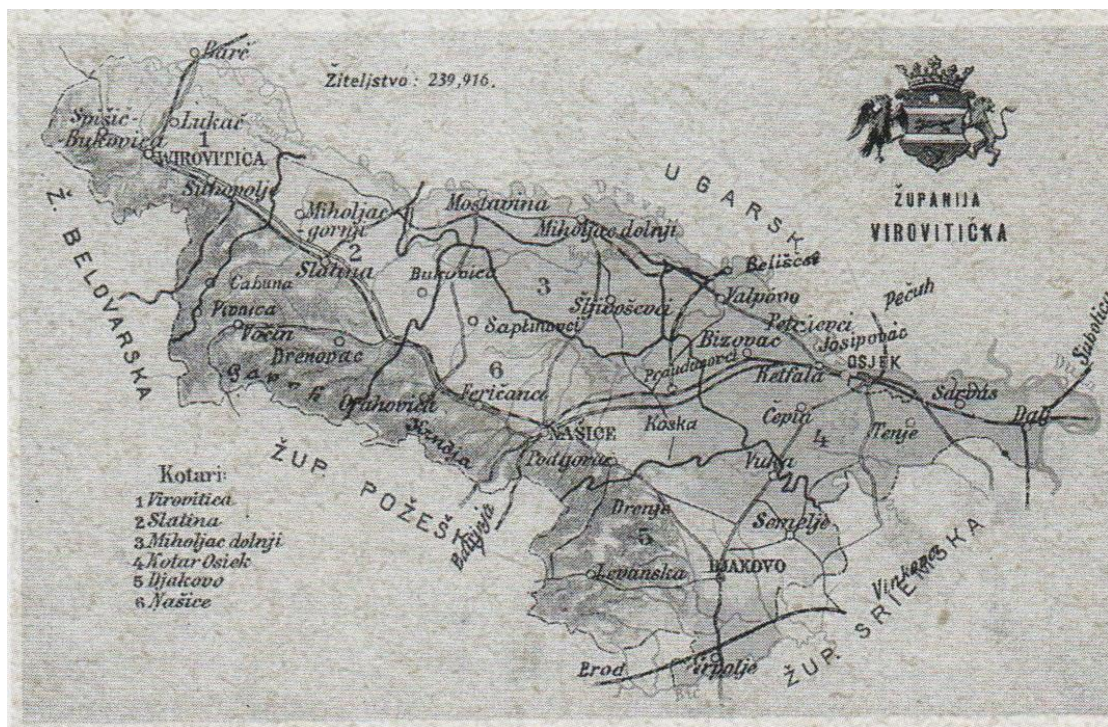
⁷²Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 50.

⁷³Isto, str. 51.

⁷⁴Brešić, V., *Knjiga o Virovitici*, MikešLand, Virovitica, 2002., str. 53.

za Vojnu granicu, a od preostalog su se trebale formirati tri županije koje bi nakon uređenja i oblikovanja bile pripojene Hrvatskoj.

"Kraljčini su povjerenici 30. listopada 1743. započeli svoj rad koji je potrajao do 1. srpnja 1745., kada je kraljica imenovala prve velike župane. Ljudevit grof Patačić postade velikim županom Virovitičke županije, Marko barun Pejačević veliki župan Srijemske, a Ladislav barun Vajaj veliki župan Požeške županije. S velikim je slavljem Ljudevit grof Patačić 8. prosinca 1745. u Osijeku ustoličen za velikog župana Virovitičke županije, a već sutradan je u Osijeku održana prva skupština Virovitičke županije."⁷⁵

Slika 15. Virovitička županija na razglednici s početka XX. stoljeća⁷⁶

⁷⁵Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 51.

⁷⁶Na i. mj.

7.2. FRANJEVCI U VIROVITICI – počeci

"U Severinu kod Bjelovara bukula je početkom 1755. buna koja se raširila i po susjednim krajevima. Tako je početkom 1756. doprla i u Slavonsku Podravinu, gdje se najprije pobuniše kmetovi tadašnjega podžupana Antuna pl. Špišića u selu Špišić – Bukovica. Odavde je buna doprla na područje virovitičkoga imanja koje je tada pripadalo barunu Marku Pejačeviću. Ipak je buna brzo bila ugašena, a kraljica Marija Terezija je uredila kmetske odnošaje u Slavoniji."⁷⁷

Pobrinula se kraljica i oko crkve u Virovitici. Naime, kanonik Ivan Krstitelj Paxy je dobio zadatak od zagrebačkog biskupa da u Virovitici obavi kanonsku vizitaciju što je ovaj i učinio 10. prosinca 1757. Latinsko izvješće koji je podnio biskupu otkiva ovo: *Župna crkva svetog Roka pripada samostanu franjevacu pokrajine svetog Ladislava. Na glavnom je oltaru svetohranište, djelo stolara i kipara. U svetohraništu se nalazi srebrni i dobro pozlaćeni ciborij u kojemu se čuva presveta euharistija. Ciborij je prekriven svilenim velom bijele boje, a hostija se izmjenjuje svakih osam dana. Nadalje se u svetohraništu nalaze četiri posude u kojima se bolesnicima nosi presveta pričest. Dvije su posude srebrne, a jedna od njih je iznutra pozlaćena.*⁷⁸

Što se franjevacu tiče, oni su imali veliku ulogu u razvoju Virovitice još od jako davnih vremena. "Vrijeme od 13. stoljeća, kada su franjevci stigli u Viroviticu, do 17. stoljeća, vrlo je teško i burno. U tom razdoblju razvoja Virovitice sudjeluju i franjevci. Koliki ugled imaju u svojoj sredini, potvrđuje njihovo sudjelovanje u sporu između biskupije i kraljevske dinastije. Vladarska kuća prisvajala je crkvenu desetinu, što nije bilo dopušteno. Biskupija povjerava franjevcima da preko anateme zaprijetе vladaru i stanovnicima Virovitice. To je trebalo provesti u franjevačkoj crkvi za vrijeme crkvenog obreda. Franjevci su vodili pastoralni posao, ali nigdje nema potvrde da su vodili i župne poslove."⁷⁹

⁷⁷Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 55.

⁷⁸Na i. mj.

⁷⁹Waller, J., *Uloga franjevacu u razvoju Virovitice*, u: *725 godina franjevacu u Virovitici – Zbornik radova međunarodnog simpozija*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb – Osijek, 2006., str. 58.

Osim franjevacu, postojali su u Virovitici i benediktinci, čiji su red u Viroviticu donijeli nasljednici kralja Bele IV., a kraljica Elizabeta je 1290. gotvorila i benediktinski samostan. Benediktinci su se u Virovitici zadržali do prodora Turaka, a moglo se vidjeti i da se uvelike povećava utjecaj franjevacu u koraku s razvojem Virovitice, koja je tad ujedno postala i sjedište županije. U to vrijeme događale su se turbulentne promjene na području Virovitice, a franjevci se nisu previše miješali kako bi održali mir. "Sve je prekinuto provalom Turaka koji su osvojili Viroviticu 1552. bez većeg sukoba. Poznato je da su topovima gađali utvrdu u središtu Virovitice i to iz prostora franjevačkog samostana. Dvorska elita, bogati feudalci, napustili su Viroviticu. Obični se puk povukao u šume, sklonivši se od turskog zuluma. Franjevci, kao crkveni red koji štiti siromašne, nisu napustili stanovništvo, već se povukli s njima u šume. Napustivši samostan, živjeli su zajedno s pukom. Zajedno su boravili u privatnim kućama ili su organizirali neformalna sjedišta koristeći prostore u župama koje su napustili svjetovni dušobrižnici. Boravak franjevacu u njihovoj sredini stanovnici su znali cijeniti, što se vidi iz toga da je samo domaće stanovništvo znalo za franjevce koji su tamo boravili."⁸⁰

Franjevci su u prošlosti imali jako veliku ulogu u pomoći nezaštićenom i preplašenom narodu, ali i prilikom obnove Virovitice, kad su Turci napokon protjerani s tih prostora. Ostalo je mnogo napuštenih i uništenih sela i trebalo je sve ponovno dići na noge, naseliti i obnoviti, a ujedno i dignuti gospodarstvo Virovitice ponovno na noge. "Franjevci su se preuzimanjem novih župa i vođenjem pastoralnog posla uklopili u cjelokupan razvoj Virovitice. S izgradnjom privremenog samostana s crkvom, mogao se voditi pastoralni posao. Jedini je problem u početku bio kako provesti razgraničenje u župama jer je postojalo više provincija na prostoru Slavonije. Dok su Turci bili prisutni, nitko pitanje razgraničenja nije pokretao. Sada, kada je trebalo i obnavljati naselja i naseljavati napuštena sela, to je postalo aktualno pitanje."⁸¹

⁸⁰Waller, J., *Uloga franjevacu u razvoju Virovitice*, u: *725 godina franjevacu u Virovitici – Zbornik radova međunarodnog simpozija*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb – Osijek, 2006., str. 59.

⁸¹Isto, str. 60.

7.3. VELIKI DOPRINOSI FRANJEVACA U 18. STOLJEĆU

I u 18. stoljeću se nastavlja obnova i razvoj Virovitice popraćen dobrotom i pomoću franjevac, koji su dotad već preuzeli pastoralni posao na tom području, no koji im je ipak stvorio i neke probleme jer nisu imali dovoljan broj redovnika koji bi preuzeli i vodili taj posao. Zbog toga, donesena je odluka da se 1730. u franjevačkom samostanu u Virovitici otvori studij moralke, što je zapravo značilo školovanje za pastoralni rad, napredak i unaprjeđenje franjevačkog reda.

"Budući da je i Virovitica postigla, kao vladarski posjed, određeni napredak, odlučeno je 1745. obnoviti Virovitičku županiju. Nova županija bila je po opsegu nešto veća od županije prije Turaka. Zbog lakšeg upravljanja, podijeljena je na tri okružja: virovitičko, osječko i đakovačko. Značajno je za đakovačko okružje da je ujedno bilo i sjedište biskupije kojom su upravljali franjevci."⁸²

Franjevci su imali veliku potporu i od strane vladarske obitelji koja im je pomogla prilikom izgradnje nove crkve i samostana, a na tom mjestu i danas ponosno stoji crkva svetog Roka u Virovitici. Njihov utjecaj ponajviše se može uočiti na onoj duhovnoj i kulturnoj obnovi jer se zbog porasta broja stanovništva i naselja stvorila potreba za stvaranjem i novih župa u pojedinim mjestima. Uz sav pastoralni posao koji su vodili, uspjeli su obnavljati i samostane i crkve, s time da nije bio dovoljan broj redovnika. Trudili su se i pomagali koliko god su mogli, o čemu svjedoči činjenica da su nakon Turaka uspjeli obnoviti crkvu i samostan od drvenog materijala, kako bi poslužilo barem kao privremeno rješenje dok se nije moglo odraditi onako kako je bilo poželjno.

"Kako je kraljevska obitelj dala potporu za gradnju novog samostana i crkve na novom mjestu, 1721. akciju za gradnju nove crkve i samostana pokreće upravitelj virovitičke rezidencije i župe Dominik Poljak. Za razliku od razdoblja prije Turaka, gradi se nova crkva posvećena svetom Roku, kao spomen na vrijeme kada su Turci pokušali srušiti crkvu, ali ih je u tome spriječila kuga. Kamen temeljac postavljen je

⁸²Waller, J., *Uloga franjevac u razvoju Virovitice*, u: *725 godina franjevac u Virovitici – Zbornik radova međunarodnog simpozija*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb – Osijek, 2006., str. 61.

26. srpnja 1746., na novom prostoru nešto zapadnije od prve crkve, na mjestu gdje se i danas nalazi crkva. Oko crkve se nalazilo i mjesno groblje, kako je to bio običaj u srednjem vijeku. S izgradnjom samostana i crkve, franjevci su, uz svoj redoviti pastoralni rad, više pažnje posvetili unutrašnjem ustrojstvu. Preteći gospodarski razvoj Virovitice, u svojim su mogućnostima pokrenuli i poslove koji su mogli imati vrijednost za cjelokupan razvoj Virovitice."⁸³

Da su franjevci bili zaslužni za puno toga, svjedoči i činjenica da su vodili kroniku u kojoj su sve zapisivali baš zbog toga se danas može pronaći mnogo podataka i informacija što se događalo u to doba. "Drugi značajniji izvor o aktivnostima franjevacu vezan je i uz arhivsku građu koju su franjevci ustrojili. Građa koju franjevci čuvaju odnosi se najviše na dopisivanje s drugim institucijama i samostanima. Posebnu vrijednost u tom arhivu imaju rijetki primjerci dokumenata i iz turskog vremena. U arhivskoj građi, osim samostanskih dokumenata, ima i rukopisa. Zbirka rukopisa čini 28 primjeraka. Danas ta arhivska građa ima posebnu vrijednost i za sam grad Viroviticu."⁸⁴

Kako su se franjevci brinuli i zalagali i oko školovanja za redovnike, podrazumijeva se da su imali bogatu biblioteku. Knjige su bile vrlo rijetke i vrijedne, a prvenstveno su služile u svrhu školovanja, no kako su se skladala posebna djela za crkvene obrede, biblioteka se mogla pohvaliti i vrijednom glazbenom zbirkom.

Uz sve spomenuto, posebno vrijedi spomenuti i pohvaliti samostan i crkvu baš zbog toga što sadrži kulturnu, umjetničku, ali i arhitektonsku važnost i vrijednost. "Poslije odlaska Turaka, stara župna crkva više nije bila pogodna za vjerske obrede pa su franjevci odlučili graditi novu. Kako je Virovitica bila kraljevski grad, a postojala je suradnja s vladarskom kućom, kralj je odlučio izgraditi novi samostan i crkvu. Određen je i novi prostor, a to je mjesto gdje se i danas nalazi. Nova je crkva dobila i novog patrona. Više to nije crkve Djevice Marije, nego crkva svetog Roka."⁸⁵ Crkva nije slučajno dobila takav naziv, naime, u vrijeme kad su Turci harali Viroviticom, naumili su srušiti crkvu, a kako je u to vrijeme izbila kuga, uplašili su se i nisu se više

⁸³Na i. mj.

⁸⁴Waller, J., *Uloga franjevacu u razvoju Virovitice*, u: *725 godina franjevacu u Virovitici – Zbornik radova međunarodnog simpozija, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb – Osijek, 2006.*, str. 62.

⁸⁵Na i. mj.

približavali niti je dirali. Franjevci su se nastavili držati svojih pobožnosti oko zaštite crkve, zbog čega je crkva sačuvana i dan danas. Čak i nakon velikog potresa 1757. kad je crkva bila jako oštećena, posebice toranj, franjevci su uprli sve snage i uspjeli je obnoviti. "Posao oko obnove crkve i samostana uglavnom su obavljali franjevci laici koji su bili obučeni za određene poslove. Njima su u pomoć došli posebni majstori iz Italije. Zbog takve brige franjevac, crkva svetog Roka poznata je i zbog kompletnog interijera, od oltarskih portreta do ukrasnih detalja."⁸⁶

Svojom velikom sposobnošću i širokim spektrom djelatnosti, došli su i na ideju da se otvori ljekarna. Ta se ideja već sljedeće godine i obistinila, a osnovao ju je Bonifacije Gerber. Prvobitna ideja je bila da se otvori ljekarna kako bi bila od koristi i pomoći redovnicima, kasnije, naravno i građanima, a ujedno je to bila i prva ljekarna koja je bila otvorena u Slavoniji.

Otvarali su se novi studiji, a sve je počelo otvaranjem studija moralke, potom studija filozofije, a sve to je pobudilo znatiželju i zainteresiranost kod mladića koji su se odlučili školovati i na taj način pridonijeti i pomoći razvoju franjevačkog reda, ali i osnivanju novih župa.

"Prema Zakonu o svjetovnom školovanju, Virovitica je morala 1774. otvoriti i pučku školu. Kod početka rada škole pojavio se problem učitelja kojih nije bilo dovoljno. Kako su franjevci imali školovani kadar, uprava grada zamolila je da franjevci vode osnovnu školu, odnosno da u školi sudjeluju kao učitelji. Virovitica je za taj posao osigurala i novčanu nagradu franjevcima. Oni su to mogli prihvatiti jer su prije toga vodili, u okviru samostana, vlastito obrazovanje svojih redovnika."⁸⁷ Prvi takav franjevac koji se istaknuo i vodio školu, bio je Pacifik Starešinčić, što je opet pokazalo koliko su franjevci bili spremni pridonijeti boljitku svog grada, ali i razvoju obrazovanja među stanovnicima.

⁸⁶Waller, J., *Uloga franjevac u razvoju Virovitice*, u: *725 godina franjevac u Virovitici – Zbornik radova međunarodnog simpozija, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb – Osijek, 2006.*, str. 63.

⁸⁷Na i. mj.

8. VIROVITICA U 19. STOLJEĆU – doba Pejačevića

U 19. stoljeću u Virovitici se isticala obitelj Pejačević, točnije Antun grof Pejačević koji je 1800. na mjestu stare tvrđe odlučio sebi i svojoj obitelji podignuti novi i raskošniji dom. Gradnja je potrajala pet godina, no grof Pejačević nije uspio vidjeti svoj dom u završnoj fazi. Naime, umro je 25. rujna 1802. u 53. godini života.

Nakon njegove smrti gradnju je preuzeo na sebe grofov sin Antun Pejačević. 'Dvorac je izgrađen u slogu "rokoko" koji se razvio iz baroknog sloga pa je tada prevladao u Francuskoj i Njemačkoj. Gradnja je završena 1804. kada se u dvorcu nastanio grof Antun Pejačević mlađi sa svojom suprugom Marijom Sidonijom, kćerkom grofa Jankovića, vlastelina iz Voćina.

"Kad je godine 1838. umro Antun II. Pejačević, naslijedio ga je njegov sin Antun III., koji se vjenčao s barunicom Angelikom Boberg."⁸⁸ U to vrijeme se pričalo u narodu kako je grofica više voljela provoditi vrijeme u Beču nego u Virovitici pa je upravo to vjerojatno nagnalo grofa da proda Viroviticu 1841. Novi vlasnici Virovitice su postali pripadnici obitelji Schaumburg – Lippe (vidi sliku 16.).

Slika 16. Dvorac Pejačević u vlasništvu obitelji Schaumburg – Lippe (dostupno na: <http://muzejvirovitica.hr/vijesti/796/>)⁸⁹

⁸⁸Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 86.

⁸⁹Dvorac Pejačević, Gradski muzej Virovitica; dostupno na: <http://muzejvirovitica.hr/vijesti/796/> (10. siječnja 2019.)

8.1. POKUŠAJ MAĐARIZACIJE

Ugarska vlada je naumila mađarizirati Hrvatsku i Slavoniju pa je 1830. u Zagrebu počeo hrvatski preporod. "Virovitičani su zamrzili Ljudevita Košuta, koji je na zajedničkim saborima u Požunu tražio da se Slavonija otrgne od Hrvatske pa da se njezine tri županije (virovitička, požeška i srijemska) izravno pripoje Ugarskoj. Naprotiv su srca virovitičkih građana bila zanesena za doktora Ljudevita Gaja, Ivana Kukuljevića, Metela Ožegovića, Hermana Bužana, grofa Janka Draškovića i za druge tadašnje hrvatske političare koji su branili stara hrvatska prava, boreći se za cjelokupnost Hrvatske."⁹⁰ Odlična vijest za Virovitičane je stigla 23. listopada 1847. kada je Hrvatski sabor odlučio da se u sve ustanove uvede umjesto latinskog hrvatski jezik.

"Revolucija koja je na proljeće godine 1848. zahvatila velik dio Europe, nije mimoišla ni Habsburšku Monarhiju. Mađari su prisilili slaboga kralja Ferdinanda V. da Ugarskoj dade posebno ministarstvo sastavljeno od samih mađarskih šovinista."⁹¹ Naime, oni su se htjeli okoristiti svim pravima u Slavoniji i Hrvatskoj, ali im se, srećom, suprotstavio Josip barun Jelačić koji je službeno postao banom 23. ožujka 1848. "Najviše su Mađari rovarili u Virovitičkoj županiji gdje su za svoju stvar pridobili oba podžupana: Salopeka i Ladislava Jankovića, zatim i vlastelu: Ladislava grofa Pejačevića, Karla baruna Prandaua i plemića Petra Mihalovića."⁹²

Do sukoba između naroda i Mađara je došlo na skupštini Virovitičke županije u Osijeku 30. lipnja 1848. "Među potonjima se rodoljubnim govorima istaknuše župnici Mato Grđan iz Piškorevaca i Josip Maurović iz Orahovice, pa Mirko Kršnjavi i županijski blagajnik Josip Janković. Na to su u dvoranu provalili osječki Nijemci, a Salopek je pred kuću dozvao jednu satniju mađarskih vojnika. Prosvjedujući protiv takvog nasilja, ostaviše rodoljubni skupštinari dvoranu u kojoj su ostali sami

⁹⁰Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 88.

⁹¹Na i. mj.

⁹²Na i. mj.

mađaroni. Ovi su za velikoga župana priznali bivšega podžupana Ladislava Jankovića kojeg je imenovala ugarska vlada."⁹³

8.2. BAN JELAČIĆ U VIROVITICI

Kako se Mađarima teško stajalo na kraj, svjedoči i obilazak bana Jelačića oko Slavonije koji je trajao u periodu od 13. do 25. srpnja 1848., gdje je bio jako lijepo dočekan i prihvaćen, a posebice u Đakovu i Virovitici. Tom prigodom ban je odlučio da se 3. rujna u Virovitici održi skupština kako bi se obnovilo županijsko činovništvo.

Ban je prisustvovao toj skupštini, a u tom periodu je boravio na dvoru kneza Schaumburga – Lippea. "Navečer je taj dvor bio rasvijetljen poput svih kuća u Virovitici. Sutradan je u tom kneževskom dvorcu održana skupština Virovitičke županije. Skupština je počela u 11 sati kad je u dvoranu ušao ban Jelačić, a kojeg su skupštinari oduševljeno pozdravili. Jelačić je održao sjajan govor koji je bio pomno saslušan. Tim je govorom osvojio sve prisutne, pa i nekoliko starih grešnika (mađarona) koji su suznih očiju oplakivali prošlu svoju zabludu. Skupština je zbacila sve naredbe koje su do tada bile učinjene u interesu ugarske vlade."⁹⁴ Na toj skupštini moglo se vidjeti kako je ban Jelačić ujedinio narod nakon svojeg dirljivog govora i kako je zavladao onaj pravi narodni duh.

Ban Jelačić je učinio mnogo dobrog za Viroviticu i njezine stanovnike, zato ih je i pogodila tužna vijest kad je ban umro u Zagrebu 20. svibnja 1859. i kad je na njegovo mjesto došao tuđinac, Ivan grof Ceronini, koji nije bio voljen i prihvaćen kod Virovitičana, a ujedno niti zbog germanizacije koju je provodio.

Hrvatski narod je bio jako nezadovoljan i negodovao je zbog germanizacije i apsolutizma. Vidjevši nezadovoljstvo svojeg naroda, car i kralj Franjo Josip je ipak odlučio popustiti udovoljiti mu. Prvo što je napravio, maknuo je morskog Coroninija 19. lipnja 1860., a potom proglasio novim banom Josipa baruna Šokčevića koji je rodom bio iz Vinkovaca. "Zato su Hrvati s velikim ushitom dočekali novoga bana kad im je

⁹³Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 89.

⁹⁴Na i. mj.

12. srpnja 1860. donio radosnu vijest da se kraljevom dozvolom treba odmah u škole i urede uvesti hrvatski jezik umjesto njemačkoga. Napokon je kralj 20. listopada 1860. izdao diplomu (povelju) kojom ukida apsolutizam te svojem narodu vraća Ustav.⁹⁵

Slika 17. Ban Josip Jelačić⁹⁶

(dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=28950>)

⁹⁵Horvat, R., *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001., str. 92.

⁹⁶Ban Josip Jelačić, Leksikografski zavod Miroslav Krleža; dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=28950> (10. siječnja 2019.)

9. VIROVITICA DANAS

Nakon vrlo burne povijesti, Virovitica je danas predivan grad koji je ostao poveznica između Podravine i Slavonije. "Danas je Virovitica ponovno središte Virovitičko – podravske županije, pa joj izravno gravitira više od sto tisuća stanovnika. U gradu Virovitici, kojemu pripada još devet prigradskih naselja, danas živi oko 23.000 stanovnika (na površini od oko 170 četvornih kilometara). Upravo to stanovništvo, koje je razmjerno dobro obrazovano, čini osnovni razvojni potencijal grada."⁹⁷

Dvorac Pejačević se i dalje nalazi u središtu Virovitice, i zajedno s franjevačkim samostanom ima ugled važnog kulturnog spomenika grada. Grad se može pohvaliti i lijepim uređenjem i arhitekturom, ali i obnovama starih zgrada poput Prve hrvatske štedionice, starog vatrogasnog doma, škole, gimnazije, crkve Svetog Roka, ali i obnovom dvorca Pejačević koji je nedavno zasjao u novo ruhu. Nekad se oko dvorca nalazio veliki gradski park koji je bio bogat različitim biljnim vrstama, a podno parka nalazio se gradski bazen (vidi sliku 18.). Na novo, grad je preuređen pa parka i bazena više nema.

Slika 18. Dvorac Pejačević u Virovitici prije obnove ⁹⁸
(dostupno na: <http://muzejvirovitica.hr/vijesti/24>)

⁹⁷Feletar, D., *Virovitica – tradicija i suvremenost*, Meridijani, Virovitica, 2008., str. 5.

⁹⁸Dvorac Pejačević, Gradski muzej Virovitica; dostupno na: <http://muzejvirovitica.hr/vijesti/24>
(11. siječnja 2019.)

9.1. OBNOVA DVORCA PEJAČEVIĆ I GRADSKOG PARKA

Razlog zbog kojeg se obnavljao dvorac Pejačević i Gradski park je spoj starog i novog koji bi mogao ponuditi, kako stanovnicima i domaćima, tako i turistima, jednu novu dimenziju i vid priče o Virovitici. Ideja je zapravo da cijela unutrašnjost dvorca, točnije 15 soba dvorca, priča jednu priču, ali kroz različite vrste drva i to u Gradskom muzeju. Priča počinje tako da zapravo sve kreće s postavom šuma, entitetom, potom pričom o Mikešima (stanovnici Virovitice), potom tradicijom grada, a jedna je soba posebno posvećena djelu virovitičkog umjetnika Igora Rufa koji potiče svijest svojim izričajem o izgradnji čardaka⁹⁹ u našem kraju. Čardak je zapravo kuća na kat napravljena od drva koja je bila specifična za ovo područje.

Muzej se pobrinuo i da se u dvorac vrate svi oni vrijedni predmeti koji se nisu nalazili u Virovitici, a od velike su važnosti za njezinu prošlost. Predstavljena je i cijela obitelj Pejačević, od Antuna I., Antuna II., pa sve do Antuna III. zajedno s njihovim obiteljima. Zanimljiva je i nova boja dvorca Pejačević, za čiju nijansu se mali broj ljudi može odlučiti, a najvjernija nijansa ostaje "prljavo ružičasta", za koju ujedno drže i da je izvorna boja dvorca prema starim dokumentima o njemu.

Nekad je dvorac bio žute boje kao i sve ostale institucije jer je tako naredila Marija Terezija po dolasku na vlast. Naime, ona je htjela da sve bude boje Habsburgovaca, a kako su oni bili velika i moćna dinastija, to je upućivalo na zlatnu, odnosno žutu boju zgrada (vidi sliku 18.). Novouređeni dvorac i park, zajedno s crkvom Svetog Roka, čine lijepo zaokruženu cjelinu i definitivno su na ponos gradu Virovitici jer uspješno objedinjuju povijesnu jezgru s modernim turističkim sadržajima grada.

⁹⁹Čardak, Leksikografski zavod Miroslav Krleža; dostupno <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13180> (11. siječnja 2019.)

10. ZAKLJUČAK

Virovitica definitivno ima dugu povijest koja je često bila jako teška i krvnička za narod, ali i danas hvale vrijedna. Virovitička pisana povijest je zapravo počela onog trenutka kad ju je 1234. nagradio herceg Koloman - poveljom kojom je Virovitica dobila status srednjovjekovnoga grada, što ju je već tada isticalo jer u to vrijeme takve povlastice nije imao čak ni grad Zagreb.

Vrlo važnu ulogu je imala i 1242. kad je 26. listopada ugarsko – hrvatski kralj Bela IV. izdao bitan dokument za hrvatsku povijest općenito, a to je Zlatna bula kojom je zagrebački Gradec postao "slobodan kraljevski grad", a tom se prigodom ovaj značajan datum slavi i kao Dan Grada Zagreba.

Našla se Virovitica nebrojeno puta i pod seljačkim bunama koje i nisu toliko poznate, pa je narod jako patio kad se moćna turska vojska okomila na grad koji se tada predao iz očajja, kad su vidjeli da nemaju šanse protiv Turaka. U to vrijeme istaknula su se djelovanja franjevac koji su nakon turskih haranja uspjeli obnoviti crkvu i samostan koji i danas ponosno krasi grad, ali su imali i veliku ulogu u usustavljanju odgoja i školovanja mladih ljudi.

Važnu ulogu u povijesti Virovitice je zauzela i obitelj Pejačević po kojoj dvorac Pejačević i danas nosi ime i čini posebnu atrakciju u gradu zbog svojeg neoklasicističkog izgleda.

Virovitica je danas moderan grad koji može ponuditi mnogo toga svojim stanovnicima, mladim akademskim građanima, ali i turistima koji ga često posjećuju, ne samo zanimljivošću svoje povijesti, svojim neprekidnim rastom i poboljšanjem kvalitete i izgleda, već i ustrajnošću i voljom svojih građana koji njeguju i drže do svoje bogate tradicije i običaja.

11. POPIS LITERATURE

Brešić, V., *Knjiga o Virovitici*, MikešLand, Virovitica, 2002.

Feletar, D., *Virovitica – tradicija i suvremenost*, Meridijani, Virovitica, 2008.

Horvat, R. *Povijest grada Virovitice*, Matica hrvatska, Virovitica, 2001.

Waller, J., *Uloga franjevacu u razvoju Virovitice*, u: 725 godina franjevacu u Virovitici – Zbornik radova međunarodnog simpozija, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb – Osijek, 2006.

Online izvori:

"Ban Josip Jelačić", Leksikografski zavod Miroslav Krleža; dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=28950> (10. siječnja 2019.)

"Čardak", Leksikografski zavod Miroslav Krleža; dostupno
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13180> (11. siječnja 2019.)

"Dioniz", Leksikografski zavod Miroslav Krleža; dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=15294> (14. kolovoza 2018.)

"Dvorac Pejačević", Gradski muzej Virovitica; dostupno na:
<http://muzejvirovitica.hr/vijesti/796/> (10. siječnja 2019.)

"Dvorac Pejačević", Gradski muzej Virovitica; dostupno na:
<http://muzejvirovitica.hr/vijesti/24> (11. siječnja 2019.)

"Grad Đurđevac"; *Legenda o picokima*; dostupno na:
<https://djurdjevac.hr/kultura-i-sport/legenda-o-picokima/> (8. siječnja 2019.)

"Palatin", Hrvatski leksikon; dostupno na:
<https://www.hrleksikon.info/definicija/palatin-1.html> (10. prosinca 2018.)

"Sandžak", Hrvatski leksikon; dostupno na:
<https://www.hrleksikon.info/definicija/sandzak-1.htm> (14. prosinca 2018.)

"Jurisdikcija", Leksikografski zavod Miroslav Krleža; dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29577> (17. kolovoza 2018.)

"Spahija", Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=57318> (14. prosinca 2018.)

"Matija Korvin", Leksikografski zavod Miroslav Krleža; dostupno na:
http://www.mtraditional.com/srednji_vijek.htm(20. kolovoza 2018.)

"O imenici varoš u čakavštini, štokavštini i kajkavštini"; CROSBİ – Hrvatska znanstvena enciklopedija; dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/617507>
(14. kolovoza 2018.)

"Prikaz Stari grad – utvrda Đurđevac"; dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=16926> (8. siječnja 2019.)

"Povijest Hrvatske/ Posljedni Arpadovci", Wikizvor, dostupno na:
[https://hr.wikisource.org/wiki/Povijest_Hrvatske_I._\(R._Horvat\)/Posljednji_Arpadovci](https://hr.wikisource.org/wiki/Povijest_Hrvatske_I._(R._Horvat)/Posljednji_Arpadovci)
(20. kolovoza 2018.)

"Povijest grada Virovitice", 123 Virovitica; dostupno na:
<http://www.virovitica.hr/povijest-grada-virovitice/> (11. siječnja 2019.)

"Sigismund (Žigmund) Luksemburški"; Proleksis enciklopedija; dostupno na:
<http://proleksis.lzmk.hr/56716/> (20. kolovoza 2018.)

"Zlatna bula Bele IV."; Leksikografski zavod Miroslav Krleža; dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=67295> (14. kolovoza 2018.)

12. SAŽETAK

Ovaj diplomski rad bavi se tematikom povijesti grada Virovitice te je popraćen činjenicama iz najranijih događaja koji su oblikovali bogatu povijest ovoga maloga slavonskoga grada. Rad je koncipiran na definiranje teritorija današnjega grada te podrijetla samog imena. Isto tako, kroz rad se spominju bitni dokumenti i osobe koje su bitne za ovo područje. U radu je popraćena Virovitica kroz stoljeća, istaknuto je djelovanje franjevac koji i danas postoje na tom području, a na samom kraju Virovitica je opisana kako danas izgleda i što sve može ponuditi svojim stanovnicima i turistima te zaključujemo da je grad bogate kulture i vrijedne povijesti, a ujedno i lijepo mjesto koje može mnogo toga ponuditi mladim ljudima za život i razvitak.

13. SUMMARY

This thesis deals with the history of Virovitica and it describes the earliest events that shaped the rich history of this small city in Slavonia, Croatia. The paper starts with defining today's territory of the city and the origin of its name. Further, relevant documents and important people for this area are mentioned. The paper describes Virovitica through the centuries, highlighting the work of the Franciscans who are still working in the area. At the very end, Virovitica is described how it looks today and what it can offer to its residents and tourists, concluding that it is a city rich in culture and valuable history but also a nice place that has a lot to offer to young people for living and development.

Pregledala: dr. sc. Gordana Dobravic